

Μαδρίτη: Κινήματα Πόλης, Αστικός Σχεδιασμός & Δημόσιος Χώρος

Raphaël Besson*

Μετάφραση: Δημήτρης Πλαστήρας

Από την οικονομική κρίση του 2008, η Μαδρίτη έχει γίνει το επίκεντρο μεγάλων πολιτικών και αστικών αλλαγών. Οι Indignados της πόλης επέστρεψαν, διεκδικώντας το δικαίωμα των κατοίκων της στην πόλη καθώς και στην «κατοικία, εργασία, πολιτισμό, υγεία, παιδεία, πολιτική συμμετοχή, ελευθερία της προσωπικής ανάπτυξης και το δικαίωμα σε αγαθά πρώτης ανάγκης», όπως αναφέρουν στο μανιφέστο του κινήματος *iDemocracia real YA!*¹. Αυτοί και άλλες ομάδες έχουν αναγεννήσει έτσι ένα παραδοσιακό κίνημα των Μαδριλένων πολιτών, το οποίο βασίζεται εν μέρει στην αυτοδιαχείριση.

Αυτό συναντάται σήμερα στο φαινόμενο των **laboratorios ciudadanos** (εργαστήρια πολιτών) που δημιουργήθηκαν σε κενούς αστικούς χώρους. Χωρίς να αποτελούν αποτέλεσμα κάποιου στρατηγικού αστικού σχεδιασμού, μοιάζουν να υλοποιήθηκαν από την αυθόρμητη παρόρμηση καθημερινών ανθρώπων και εξειδικευμένων ομάδων που εργάζονται μαζί σε τομείς όπως η συνεργατική οικονομία, η ψηφιακή τεχνολογία, η αστική οικολογία ή η κοινωνική αστικοποίηση. Αυτά τα εργαστήρια αποτελούν το γόνιμο έδαφος για έναν αστικό σχεδιασμό ανοιχτού κώδικα (*urbanismo de código abierto*) και για να ξανασκεφτούν συλλογικά τα αστικά κοινά. Η πρόκληση είναι να (ξανα)φτιάξουν την πόλη *in situ*², χρησιμοποιώντας πόρους της γειτονιάς αντί του να λειτουργούν σαν δημόσιες υπηρεσίες ή σαν καθιερωμένες δημοτικές οργανώσεις.

Χακεύοντας: ένα Κοινό Μαδριλένικο Παραγωγικό Μοντέλο

Τα εργαστήρια των πολιτών χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία και τη «χάκερ δεοντολογία» για να ανακτήσουν και να συνδημιουργήσουν στους άδειους χώρους της Μαδρίτης. Περίπου 20 *laboratorios ciudadanos* έχουν ξεπηδήσει τα τελευταία χρόνια, ανάμεσά τους τα La Tabacalera³, Esta es una plaza⁴ και Campo de la Cebada⁵. Κάθε ένα από αυτά ειδικεύεται σε ένα συγκεκριμένο πεδίο, όπως η γεωργία και η αστική οικονομία, η κοινωνική και πολιτιστική ενσωμάτωση, η συλλογική τέχνη ή η ψηφιακή οικονομία.

Η Campo de la Cebada δημιουργήθηκε τον Οκτώβριο του 2010, όταν η πόλη αποφάσισε να κατεδαφίσει ένα αθλητικό κέντρο στην περιοχή La Latina. Οι κάτοικοι και οι ομάδες γειτονιάς εργάστηκαν από κοινού για να δημιουργήσουν και να διαχειριστούν μία περιοχή αφιερωμένη στις κοινωνικές και πολιτιστικές πρωτοβουλίες των πολιτών, με κοινόχρηστους κήπους και γήπεδα. Παγκάκια και εξέδρες σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν από ανακυκλωμένα υλικά χρησιμοποιώντας ελεύθερα σχέδια και εργαλεία που έφτιαξαν στο εργαστήριο. Οι συμμετέχοντες δημιούργησαν ακόμη έναν θόλο διαμέτρου 14 μέτρων για την φιλοξενία διάφορων πολιτιστικών και κοινωνικών εκδηλώσεων.

Η Campo de la Cebada έχει μεγαλώσει από τότε και περιλαμβάνει ανταλλαγή υπηρεσιών, εργαστήρια τέχνης δρόμου, φωτογραφία, ποίηση και θέατρο και εκδηλώσεις όπως υπαίθρια μουσικά και κινηματογραφικά φεστιβάλ. Οι δραστηριότητες είναι πλήρως αυτοδιαχειριζόμενες από ομάδες που εκπροσωπούν κατοίκους, εμπόρους και ενώσεις, όπως επίσης και αρχιτέκτονες, πολεοδόμους, ερευνητές και μηχανικούς. Διευθύνεται συλλογικά αντί ενός κλειστού κύκλου μερικών εκλεγμένων υπεύθυνων ή ειδικών. Ο στόχος είναι «ο καθένας να μπορεί να αισθανθεί πως τον αφορά και να συμμετέχει στις λειτουργίες του χώρου»,

σύμφωνα με τον Manuel Pascual από την αρχιτεκτονική οργάνωση Zuloark.

Προς έναν Αστικό Σχεδιασμό Ανοιχτού Κώδικα

Οι ομάδες της κοινότητας όπως οι Ecosistema Urbano⁶, Basurama⁷, Todo por la Praxis⁸ και Paisaje Transversal⁹ δοκιμάζουν και αυτές έναν αστισμό (urbanism) που βασίζεται στη συνεργατική διαχείριση, στον πειραματισμό, στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην ενσωμάτωση καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Εμπνευσμένοι από τον κόσμο του ανοιχτού λογισμικού, αυτές οι οργανώσεις προωθούν έναν αστικό σχεδιασμό ανοιχτού κώδικα. Αυτό μεταφράζεται στην ανάπτυξη μεθόδων σχεδιασμού και ψηφιακών εργαλείων που μπορούν να βοηθήσουν στην ώθηση της ικανότητας των πολιτών να εκφράζουν τους εαυτούς τους και τις ανάγκες τους και στο να μετατρέπουν τα διάφορα σχέδιά τους σε από κοινού παραγωγές.

Για παράδειγμα, η ομάδα **Basurama** οργάνωσε μια πρωτοβουλία που ονομάζεται Autobarrrios San Christobal στην οποία οι κάτοικοι μιας παραμελημένης γειτονιάς της Μαδρίτης δημιούργησαν έναν κοινόχρηστο χώρο, χρησιμοποιώντας την τοπική τους γνώση και ανακτημένα υλικά. Το πρότζεκτ Paisaje Tetuan ενθάρρυνε τους κατοίκους της γειτονιάς Tetuan να συνεργαστούν με αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες και σχεδιαστές ώστε να αναμορφώσουν την κεντρική πλατεία Leopoldo Luis καθώς και την περιοχή γύρω από αυτή.

Autobarrios San Cristóbal. Basurama

Ο αστικός σχεδιασμός ανοιχτού κώδικα δεν αποτελεί μία επιχείρηση παρά μία διαδικασία εγκαθίδρυσης των απαιτούμενων χώρων για την ανάπτυξη των κοινών. Αυτός είναι ένας από τους σκοπούς που έχουν οι συνεργατικές ψηφιακές πλατφόρμες οι οποίες μπορούν και ενώνουν διαφορετικούς κοινωνικούς κόσμους. Αυτές οι πλατφόρμες λειτουργούν ως το σημείο συνάντησης μεταξύ του «κρυμμένου» κόσμου των κατοίκων, των χρηστών, των χάκερς, των καλλιτεχνών και του «πάνω» κόσμου της διοίκησης, των επιχειρήσεων και των μηχανικών.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διευκολύνουν, έτσι, τα αυτοδιαχειριζόμενα εργαστήρια των πολιτών και κινητοποιούν εκατοντάδες ανθρώπους για εκδηλώσεις σε χρόνο μηδέν -ο εξοπλισμός και η υποδομή για το Campo de La Cebada χρηματοδοτήθηκε αποκλειστικά μέσω του crowdfunding. Πλατφόρμες για δικτύωση των εργαστηρίων πολιτών, όπως το πρόγραμμα "Ciudadania 2.0" (Πολίτης 2.0) που δημιουργήθηκε από το Media Lab Prado και τη Secretaria General Iberoamericana (SEGIB), διευκολύνουν το μοίρασμα των πόρων και την ορατότητα. Ο διαδραστικός χάρτης Los Madriles¹⁰ περιλαμβάνει δημοψηφίσματα σε πραγματικό χρόνο για καινοτομίες πολιτών και κοινωνικών

ομάδων, συμπεριλαμβάνοντας κοινωνικά κέντρα, κοινόχρηστους κήπους, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και άλλα.

Η πλατφόρμα του Media Lab Prado¹¹ που είναι ανοιχτή για την ανακοίνωση νέων σχεδίων βοηθά στη διάδοση των εργαστηρίων και των πειραμάτων που σχετίζονται με την πόλη και τους κοινόχρηστους χώρους -αστική γεωργία, οπτικοποίηση δεδομένων, πολιτιστικά γεγονότα, αστική οικονομία, κλπ. Το ψηφιακό πρόσωπο του Media Lab Prado παρέχει πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο στους κατοίκους της περιοχής Letras πάνω στην έρευνα, στα εργαστήρια και στους νέους πειραματισμούς που λαμβάνουν χώρα καθώς και τους επιτρέπει να δημοσιεύουν τις δικές τους ανακοινώσεις για εκδηλώσεις και για τα νέα της γειτονιάς.

Δημιουργώντας τα Κοινά της Μαδρίτης: Ο Έντονος Καθημερινός Ακτιβισμός

Το κίνημα γύρω από τους δημόσιους χώρους στη Μαδρίτη έχει ρίζες που φτάνουν ως την Καταστασιακή Διεθνή¹² της δεκαετίας του 1960. Υποστηρίζει πως ο πειραματισμός και η κινητοποίηση ενός ευρύτερου φάσματος γνώσης, είτε ειδικής είτε καθημερινής, αποτελούν τη βάση για ένα ανανεωμένο πρόταγμα του κοινωνικού ιστού. Με το να προτρέπει τους πολίτες να δρουν άμεσα στο αστικό περιβάλλον και να δημιουργούν ελεύθερα την καθημερινότητά τους, διαφοροποιεί τον εαυτό του από τη στρατευμένη πολιτική, για να υπερασπιστεί έναν έντονο καθημερινό ακτιβισμό.

Αντίθετα από τους πειραματισμούς της Μαδρίτης, το Καταστασιακό κίνημα παρέμεινε περιορισμένο σε λογοτεχνικό και θεωρητικό επίπεδο¹³. Οι νέες όμως ψηφιακές τεχνικές κατασκευής και τα εργαλεία έχουν αλλάξει αυτή την κατάσταση. Επέτρεψαν στους ακτιβιστές και στους κατοίκους της Μαδρίτης να απαιτήσουν την υλική πραγματοποίηση του Καταστασιακού ιδεώδους και να υπερασπιστούν το «δικαίωμα στην υποδομή των πόλεων». Το δικαίωμα αυτό δεν περιορίζεται στην απαίτηση ισότιμης

πρόσβασης στους πόρους της πόλης, αλλά αφορά και την υποδομή της πόλης, το «αστικό υλικό» (στη hardware).

Προχωρά πέρα από την κοινωνική, εκπαιδευτική και πολιτιστική ζωή στην συνδημιουργία των δημόσιων χώρων της πόλης, του εξοπλισμού και των άλλων αστικών υποδομών. Έτσι, τα κινήματα της Μαδρίτης είναι κομμάτι της «δημιουργικής εποχής». Στα εργαστήρια των πολιτών, οι φυσικές και οι υλικές απόψεις έρχονται μπροστά από τις διανοητικές και τις πολιτικές θεωρήσεις. Οι κάτοικοι πάνε πρώτα στον κήπο, όπου μπορούν να ανταλλάξουν και να δημιουργήσουν και μόνο τότε αρχίζουν να συζητούν για τα ευρύτερα πολιτικά θέματα. Σε αυτού του είδους τον «μαλακό ακτιβισμό» ο **κοινόχρηστος χώρος** μετατρέπεται στο νέο μεταίχμιο όπου η πολιτική αναδημιουργία μπορεί να ξεκινήσει.

Εξερευνώντας τα αστικά πειράματα της Μαδρίτης μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα τις συνθήκες που χρειάζονται ώστε να δημιουργήσουμε τα αστικά κοινά. Πρώτα από όλα χρειάζεται ένας κενός χώρος και η δυνατότητα του να χρησιμοποιηθεί ένα μέρος του για πειραματισμό και δημιουργία. Ο χώρος θα πρέπει επίσης να είναι ενδιάμεσος -ούτε ιδιωτικός, ούτε δημόσιος- και εγγενώς ευέλικτος και κατάλληλος για δημόσιες συγκεντρώσεις. Έπειτα χρειάζονται τα ψηφιακά εργαλεία και η απόκτηση της τεχνικής ικανότητας ώστε να παραχθεί ο κοινόχρηστος χώρος. Τέλος, ξεκινά η «δημιουργία» με τη συνεχή διάδραση μεταξύ του υλικού και του διανοητικού αποτελέσματος.

Το πώς τέτοια πειράματα αστικών κοινών θα αναπτυχθούν και θα διαχειριστούν μακροπρόθεσμα μένει να απαντηθεί. Από αυτή την άποψη, όλα απομένουν να γίνουν.

Σημειώσεις:

1. <https://www.democraciarealya.es/manifiesto-comun/manifiesto-english/>
2. Επί τόπου

3. <https://latabacalera.net/c-s-a-la-tabacalera-de-lavapies/>
4. <https://estaesunaplaza.blogspot.fr/>
5. <https://es-la.facebook.com/campodecebada/>
6. <https://www.ecosistemaurbano.com/>
7. <https://basurama.org/>
8. <https://www.todoporlapraxis.es/>
9. <https://www.paisajetransversal.org/>
10. <https://www.losmadriles.org/>
11. <https://medialab-prado.es/convocatorias>
12. https://monoskop.org/Situationist_International
13. <https://metropoles.revues.org/2902>

**Άρθρο που δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα The Conversation. Ο Raphael Besson είναι ερευνητής στο Πανεπιστήμιο της Γκρενόμπλ και ειδικός στην κοινωνική οικονομία του αστικού χώρου.*

Όχι στο Εμφιαλωμένο, Επιστροφή στο Νερό της Βρύσης

Μανώλης Μαστοράκης*

Εδώ και δεκαετίες, μεγάλες επιχειρήσεις αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που προσφέρονται από την τρέχουσα διεθνή πολιτικοοικονομική κατάσταση, προσπαθούν να εκμεταλλευτούν παγκόσμια τους υδατικούς πόρους και κατ' επέκταση τα δίκτυα ύδρευσης. Τα ετήσια κέρδη των εταιρειών ύδατος ανέρχονται στο

40% αυτών του πετρελαικού τομέα, ενώ είναι υψηλότερα από αυτά του φαρμακευτικού και η αγορά τους θα ξεπεράσει μελλοντικά αυτή της ενέργειας, των μεταλλευμάτων και των βασικών ειδών διατροφής.

Οι τέσσερις εταιρείες κολοσσοί που παρέχουν υπηρεσίες ύδρευσης και αποχέτευσης σε περισσότερες από 150 χώρες είναι οι «Suez RWE», «Vivendi Environment» (μετεπίετα «Veolia»), «Thames Water» και «Wessex Water». Η «Veolia» δραστηριοποιείται σε 90 χώρες και η «Suez» σε 130, ενώ μαζί ελέγχουν πάνω από το 70% της αγοράς, γεγονός που τις καθιστά ένα ισχυρό ολιγοπώλιο.

Η πολιτική των ιδιωτικών εταιρειών δεν είναι η παροχή πόσιμου νερού μόνο μέσω δικτύων, αλλά και από την εμφιάλωση - μια δραστηριότητα με όχι εγγυημένη περιβαλλοντική προσέγγιση- προκειμένου να αναπτυχθούν παράλληλα θυγατρικές εταιρείες εμφιάλωσης. Το 2007 περίπου 90 δις. λίτρα εμφιαλωμένου νερού πουλήθηκαν ανά τον κόσμο, αποφέροντας κέρδη 22 δις. δολλαρίων.

Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι οι ελληνικοί υδάτινοι πόροι υπό τον έλεγχο των ιδιωτών θα μπορούν να μεταπωλούνται διεθνώς στον μεγαλύτερο πλειοδότη, αδιαφορώντας για την επάρκεια στη χώρα μας.

Σήμερα, η ΕΥΔΑΠ παρέχει στους καταναλωτές άριστης ποιότητας φτηνό πόσιμο νερό τιμολογώντας μόλις 0,50€ το κυβικό μέτρο (1000 λίτρα). Η διαφορά τιμής εμφιαλωμένου νερού και νερού ΕΥΔΑΠ είναι προφανής!

Αν τοποθετούσαμε δίπλα-δίπλα τα πλαστικά που καταναλώνουμε στην Ελλάδα κάθε χρόνο από το εμφιαλωμένο νερό, θα μπορούσαμε να «περιφράξουμε» δύο φορές σε όλο το μήκος τους τις ακτές της Μεσογείου (περίπου 40.000 χιλιόμετρα). Ακόμα όμως και αν τα μπουκάλια αυτά καταλήγουν σε χώρους ταφής απορριμμάτων δεν διαλύονται και παραμένουν εκεί για εκατοντάδες χρόνια!

Έχετε σκεφτεί πόσα πλαστικά μπουκάλια νερού χρησιμοποιούνται κάθε μέρα, ιδιαίτερα σε τουριστικές περιοχές και κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες; Πού καταλήγουν όλα αυτά τα μπουκάλια;

Πολύ συχνά αυτά τα μπουκάλια καταλήγουν πεταμένα σε ρεματιές ή παραλίες και στη συνέχεια παρασύρονται στη θάλασσα.

Η καλύτερη λύση είναι να παίρνουμε μαζί μας από το σπίτι ένα παγούρι ή μπουκάλι με νερό στο σχολείο ή στην εκδρομή και να μην αγοράζουμε κάθε φορά ένα νέο μπουκάλι με εμφιαλωμένο νερό!

Ας δούμε όμως πως έγινε δημοφιλές το εμφιαλωμένο νερό

Η τάση αυτή άρχισε το 1976 με το γαλλικό αφρώδες νερό της Perrier. Μόλις στη δεκαετία του 1990 τα μπουκάλια νερού έχουν γίνει κοινά στην αγορά και έχουν γίνει ένα σύμβολο της δέσμευσής μας για τη φυσική κατάσταση και την ανησυχία μας για την υγεία μας.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι σήμερα η μεγαλύτερη αγορά για το εμφιαλωμένο νερό, ακολουθούμενη από το Μεξικό, την Κίνα και τη Βραζιλία.

✓ Τεράστια περιθώρια κέρδους. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το νερό της βρύσης κοστίζει περίπου 0,03 λεπτά ανά λίτρο. Σε αντίθεση, το κόστος ενός εμφιαλωμένου μπουκαλιού νερό φτάνει περίπου τα 3\$ (περίπου ευρώ) ανά λίτρο και σχεδόν τα 4\$ (περίπου 3 ευρώ) σε ένα καλό εστιατόριο ή σε ένα νυχτερινό κέντρο διασκέδασης. Ακόμη και οι φθηνότερες μάρκες αποδίδουν πολύ μεγάλα περιθώρια κέρδους, το οποίο μπορεί να φθάσει 280% στις πιο ακραίες περιπτώσεις.

✓ Διαφημιστικός παροξυσμός. Ο μέσος Αμερικανός πίνει 220 λίτρα εμφιαλωμένου νερού ανά έτος, και αν αυτό είναι πολύ, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις μεγάλες διαφημιστικές καμπάνιες. Μέσα από τη διαφήμιση, το εμφιαλωμένο νερό έχει γίνει ένα είδος πολυτελείας, αλλά το εμφιαλωμένο νερό δεν είναι και τόσο διαφορετικό από το νερό της βρύσης, παρά μόνο στη γεύση του, διότι φιλτράρεται, και αυτό περιέχει μία σημαντική ποσότητα μετάλλων.

✓ Περιβαλλοντικό κόστος. Η ψευδαίσθηση του «καλύτερου νερού» απαιτεί από εσάς να θυσιάσετε για αυτό τους ποταμούς και τα ρέματα, με τη ρύπανση που παράγεται από τα φορτηγά που το μεταφέρουν και την ενέργεια που απαιτούν, με τη ρύπανση των μη διασπώμενων πλαστικών τα οποία παράγονται και με τη διαχείριση των κέντρων ανακύκλωσης. Κάθε χρόνο χρησιμοποιούνται 1,5 εκατομμύρια τόνοι πλαστικού για να γίνουν τα μπουκάλια που απαιτούνται για το εμφιαλωμένο νερό. Δεδομένου ότι το πλαστικό προέρχεται από το πετρέλαιο, αυτό σημαίνει ότι κάθε χρόνο χρειάζονται 1,5 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου για την παραγωγή των φιαλών που περιέχουν νερό. Σε αυτό πρέπει να προστεθεί η ρύπανση που προκαλείται από την απελευθέρωση των τοξινών στο περιβάλλον.

✓ Παρουσία επιβλαβών προϊόντων για την υγεία. Τα εμφιαλωμένα νερά είναι ελλιπώς ελεγχόμενα, ενώ υπολογίζεται ότι πάνω από το ένα τρίτο από τις μάρκες που έχουν ελεγχθεί και δοκιμαστεί περιέχουν καρκινογόνες προσμείξεις, ή ουσίες που διαταράσσουν τη λειτουργία του σώματος, παρότι οι καταναλωτές πιστεύουν ότι το εμφιαλωμένο νερό είναι επωφελές από την άποψη της υγείας.

✓ Επιπτώσεις στα οικοσυστήματα. Εταιρείες όπως η Coca-Cola, η Nestle, η Pepsi, η Evian και η Φίτζι Water κερδίζουν δισεκατομμύρια δολάρια χάρη στο νερό. Με τον τρόπο αυτό, απειλούν ολόκληρα οικοσυστήματα, αντλώντας νερό από πηγές του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα που τροφοδοτούν τα ποτάμια, τα πηγάδια και τα γύρω αγροκτήματα.

✓ Η δύναμη των πολυεθνικών. Όταν οι εταιρείες αποκτούν **αποκλειστικά δικαιώματα** για τη χρήση του νερού από μια πηγή, θέτουν σε κίνηση μια στρατιά από ερευνητές, σύμβουλους δημοσίων σχέσεων, δικηγόρους και λομππίστες για την προστασία της σύμβασης επιχειρώντας να εξολοθρεύσουν εξ αρχής κάθε τοπική αντίθεση στη γέννηση της.

Σε μια μικρή πόλη του Πακιστάν η Nestlé πήρε το δικαίωμα άντλησης νερού από την τοπική πηγή, εν συνεχεία το εμπλούτισε με μέταλλα και το πουλά ως το «Pure Life» , η οποία είναι η

μάρκα με τις καλύτερες πωλήσεις στον κόσμο. Παρόλο που παράγεται τοπικά, το «Pure Life» είναι συχνά πολύ ακριβό για την τοπική κοινωνία τόσο που δεν μπορούν να το αντέξουν οικονομικά.

Σε μέρη όπως στη Νιγηρία, όπου η Nestle διαθέτει επίσης μια εγκατάσταση εκμετάλλευσης, οι οικογένειες ξοδεύουν το **μισό μισθό** τους σε νερό και μόνο οι πλούσιοι μπορούν να αντέξουν οικονομικά το «Pure Life».

✓ Το φιλτράρισμα. Το πρόβλημα με το νερό της βρύσης είναι ότι περιέχει χλώριο που χρησιμοποιείται για να σκοτώσει τα βακτήρια. Αυτό δίνει στο νερό μια γεύση που πολλοί άνθρωποι δεν συμπαθούν. Είναι δυνατόν να απαλλαγούμε από τη μυρωδιά του χλωρίου με μια κανάτα με φίλτρο του τύπου «Brita». Για να παραταθεί η διάρκεια ζωής του φίλτρου όπως προσδιορίζεται από τον κατασκευαστή, η μόνη συνέπεια είναι ότι ο χρόνος φιλτραρίσματος θα είναι μεγαλύτερος.

✓ Ιδιο νερό. Εκτιμάται ότι το 25% του εμφιαλωμένου νερού προέρχεται από μια πηγή που τροφοδοτεί το νερό της βρύσης. Φυσικά, το εμφιαλωμένο νερό υποβάλλεται σε μια διαδικασία φιλτραρίσματος λιγότερο ή περισσότερο πολύπλοκη.

✓ Αποτελεί το νερό ένα ανθρώπινο δικαίωμα; Ο Peter Brabeck-Letmathe, ο πρώην διευθύνων σύμβουλος της Nestle, δήλωσε ότι η ιδέα ότι η πρόσβαση στο νερό θα πρέπει να θεωρείται ως ένα παγκόσμιο ανθρώπινο δικαίωμα είναι «ακραία». Υποστήριξε την ιδιωτικοποίηση του 98,5% του νερού, και «επειδή οι άνθρωποι το βλέπουν ως δικαίωμα, αυτό σημαίνει ότι χάνουμε τεράστια ποσά».

Το κίνημα λοιπόν θα πρέπει να απαιτήσει καταρχήν να έχει μια δημόσια υπηρεσία νερού όπως είναι η ΕΥΔΑΠ και η ΕΥΑΘ **σήμερα, όχι στο μέλλον**, προφανώς χωρίς της παθογένειες και ίσως με ένα **άλλο μοντέλο διοίκησης και διαχείρισης.**

Κυρίως όμως, θα πρέπει να επιβάλει τους δημόσιους κρουνοί σε κάθε πλατεία και κάθε γειτονιά με μια καμπάνια αλλά και με

παρεμβάσεις στους δήμους και στις εταιρείες, όπου θα αναδεικνύει όλα τα παραπάνω ζητήματα καθώς και την αναγκαιότητα της κοινωνίας να επιστρέψει στο νερό βρύσης παράλληλα με την καθολική προσβασιμότητα στον πόρο.

*Μέλος της Γραμματείας του ΣΕΚΕΣ- ΕΥΔΑΠ (Συμμετοχικό Ενωτικό Κίνημα Εργαζομένων & Συνταξιούχων για Δημόσια ΕΥΔΑΠ στην υπηρεσία της κοινωνίας). Εισήγηση στο φεστιβάλ των κοινών – 6-7-8 Οκτώβρη 2017 στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα.

Κοινά Αγαθά: Από την Ελεύθερη Πρόσβαση στη Δημοκρατική Διαχείριση

Yavor Tarinski

«Τα κοινά προσφέρουν ένα πλαίσιο και μία διαδικασία αποτελεσματικής και δίκαιης επιστασίας των πόρων που χρειάζονται οι κοινότητες ώστε να ζήσουν με αξιοπρέπεια. Εφόσον έχουμε το συλλογικό δικαίωμα πάνω σε έναν πόρο, θα πρέπει και να μπορούμε να συμμετέχουμε στις αποφάσεις για τη χρήση αυτού του πόρου.[...] Τι θα λέγατε λοιπόν, αυτό να ήταν η ριζοσπαστική μας ιδέα: να μπορούν οι άνθρωποι να συμμετέχουν στις αποφάσεις που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινή τους ζωή.»

Chris Tittle[1]

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει ένα αυξημένο ενδιαφέρον για το παράδειγμα των κοινών. Πολλά έχουν γίνει και έχουν γραφτεί σε αυτό το πεδίο. Έχει υπάρξει μία έκρηξη των ψηφιακών κοινών με τις νέες συνεταιριστικές πλατφόρμες, τα wiki-projects και το

ελεύθερο λογισμικό που αμφισβητούν επιτυχώς την κυριαρχία των πολυεθνικών σε αυτή τη σφαίρα. Πρόοδος, όμως, έχει γίνει και στον μη ψηφιακό κόσμο με πρότζεκτ αστικών καλλιεργειών, σειρά δικαιωμάτων και δημοτικές πλατφόρμες να αναπτύσσονται και να πειραματίζονται.

Μπορούμε να πούμε πως τα κοινά αγαθά έχουν αποκτήσει μία ορισμένη δυναμική και τοποθετούνται μεταξύ των βιώσιμων εναλλακτικών απέναντι στο υπάρχον πολιτικο-οικονομικό σύστημα. Παρ'όλα αυτά, οι σημασίες και οι στρατηγικές προσεγγίσεις για τα κοινά ποικίλουν, με την καθεμία από αυτές να διαφέρει ως προς την ένταση του ανταγωνισμού που έχει με τον σύγχρονο καπιταλισμό και κρατισμό.

Η Οικονομικοποίηση των Κοινών Αγαθών

Ανάμεσα στις πιο συνηθισμένες ερμηνείες των κοινών βρίσκονται αυτές που γίνονται στη βάση της προσβασιμότητας και της χρήσης. Η ερώτηση του **ποιος** μπορεί να τα χρησιμοποιεί γίνεται το κεντρικό χαρακτηριστικό τους. Επομένως, τα κοινά αγαθά συχνά εξισώνονται με τις έννοιες της οικονομίας του δώρου ή ακόμα και του κομμουνισμού, κάνοντας ασαφή τη διάκριση μεταξύ τους και δίνοντάς τους μία οικονομίστικη εικόνα.

Υπάρχουν ορισμένες προβληματικές που απορρέουν από αυτούς τους ορισμούς. **Δίνοντας έμφαση στην πρόσβαση και στη χρήση επιτρέπουμε την αναπαραγωγή παλαιών παρερμηνειών και θολών νοημάτων.** Έχει σημασία ποιος έχει τον έλεγχο αν οι διαθέσιμοι πόροι βρίσκονται στη διάθεση όλων; Είναι η χρήση το ίδιο με τη διαχείριση και επιτρέπει ή όχι την πλήρη επιστασία;

Ιστορικά μιλώντας, η οικονομίστικη λογική παρήγαγε μαζικές αντιφάσεις όπως τον ολοκληρωτικό σοσιαλισμό. Οι σοσιαλιστές έχουν υποστηρίξει την ανωτερότητα της οικονομίας στις ανθρώπινες σχέσεις καθώς και την ικανοποίηση των φυσικών αναγκών ως αναγκαία βάση για μία "ουσιώδη" ζωή. Αυτό όμως επέτρεψε την ύπαρξη διαφορετικών ερμηνειών που αργότερα αποδείχτηκαν καταστροφικές. Η κρατικοποίηση ειδώθηκε ως πιθανό

εργαλείο για μία τέτοια προσβασιμότητα, παρέχοντας στο κράτος απεριόριστη εξουσία με υποτιθέμενο αντάλλαγμα την ίση μοιρασιά της οικονομικής πίτας σε όλους. Όλοι υποτίθεται πως είχαν πρόσβαση στη στέγαση, στην εκπαίδευση, στην τροφή, στο ρεύμα, κ.τ.λ. όσο οι κομμουνιστές διατηρούσαν τον έλεγχο του κράτους. Επομένως, ο αγώνας για εξουσία έπαιζε τον κεντρικό ρόλο.

Όντας ουσιαστικό κομμάτι της ετερονομίας, ο οικονομισμός εμφανίζεται να διατηρεί την εξουσιαστική του φύση ακόμα κι όταν βρίσκεται μεταξύ των λεγόμενων ελευθεριακών τάσεων. **Όσο η ελεύθερη πρόσβαση για όλους αποτελεί τον κύριο σκοπό, το ποιος κάνει κουμάντο έχει μικρή σημασία.** Έτσι, η ανάδυση ενός νέου χειραφετικού φαντασιακού παρεμποδίζεται από τη διατήρηση της σημερινής λογικής για “ορθολογική” κατανάλωση με κάθε κόστος.

Σήμερα αυτή η λογική συναντάται συχνότερα στα ψηφιακά κοινά[2] αλλά η επιρροή της αρχίζει να επεκτείνεται πέραν αυτής της σφαίρας. Πολλές πλατφόρμες και προγράμματα λογισμικού εκθειάζονται ως κοινά αγαθά λόγω της ελεύθερης πρόσβασης που παρέχουν στους χρήστες[3]. Στην πραγματικότητα όμως διαχειρίζονται από ιδιώτες και πολυεθνικές που αποσπούν αξία από την προαναφερόμενη προσβασιμότητα.

Υπάρχουν φυσικά πολλοί, ακόμα και στις τάξεις των υποστηρικτών του οικονομίστικου ορισμού, που αναγνωρίζουν τη σημασία που παίζει η δημοκρατική συμμετοχή στη διαχείριση των κοινών. Για αυτούς αποτελεί όμως συχνά ένα ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας, κάτι δηλαδή που είναι δυνατό μόνο στις καλύτερες των περιπτώσεων. Ως τέτοιο, επιτρέπει την ευελιξία του να “είμαστε ρεαλιστές” και άρα τη μίξη του με κάθετες μορφές διακυβέρνησης. Έτσι λοιπόν, ανοίγεται ο χώρος για ιεραρχικές και γραφειοκρατικές οντότητες, όπως το κράτος, που επιχειρούν να διαχειριστούν τα κοινά προς όφελος των ανθρώπων. Βλέπουμε πως πολλά πολιτικά κόμματα χρησιμοποιούν αυτό το θέμα ακόμα και στις προεκλογικές τους εκστρατείες[4].

Από τον Οικονομισμό στην Άμεση Δημοκρατία

Μέσα σε αυτό το τοπίο αναδύεται η ανάγκη για έναν επαναπροσδιορισμό του τι είναι τα κοινά αγαθά. Μπορούν να οριστούν πρωτίστως στη βάση της ελεύθερης πρόσβασης που επιτρέπουν; Αποτελεί το “commonism”[5], όπως προτείνουν κάποιοι, ένα νέο δόγμα για τον 21ο αιώνα;

Αν θέλουμε τα κοινά να παραμείνουν μία ολοκληρωμένη και περιεκτική εναλλακτική στον καπιταλισμό τότε δεν θα πρέπει να συμμετέχουν στο φαντασιακό του -τον οικονομισμό. Δεν είναι η χρήση και η προσβασιμότητα που τα κάνει να διαφέρουν τόσο ριζικά από τις σύγχρονες κλειστές μορφές της ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Είναι η ουσία τους -το ότι **αποτελούν δηλαδή κοινό συμφέρον της ευρύτερης κοινότητας, η οποία απ’την πλευρά της παίζει συλλογικά τον ρόλο της επιστασίας τους.**

Η Έλινορ Όστρομ στο βραβευμένο με νόμπελ έργο της, *Η διαχείριση των κοινών πόρων*, επικεντρώνεται, όπως φαίνεται και από τον τίτλο, στον τρόπο διαχείρισής τους. Διεξάγοντας την έρευνά της σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο ανακάλυψε το πώς τοπικές κοινότητες κατάφεραν να αποτρέψουν τις υποτιθέμενες “τραγωδίες” των κοινών τους πόρων μέσα από την αμεσοδημοκρατική διαχείρισή τους.

Παρόμοια παραδείγματα διαχείρισης βρίσκουμε στους συνεταιρισμούς του νερού[6] σε αρκετά μέρη του κόσμου και ειδικά σε χώρες όπως η Βολιβία όπου τέτοιες μορφές διαχείρισης έχουν αποδειχθεί αρκετά επιτυχημένες συγκριτικά με τις κρατικές και ιδιωτικές δομές. Εφόσον το νερό αποτελεί κοινό συμφέρον, η συνεταιριστική του διαχείριση από την ίδια την κοινωνία επιτρέπει σε αυτό το συμφέρον να αποκτήσει μια πιο φυσική διάσταση. Όχι μόνο οι άνθρωποι έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε έναν ανεκτίμητο πόρο αλλά παίρνουν και την τύχη του στα χέρια τους -καθιστώντας το ένα πραγματικά κοινό αγαθό.

Επίσης, στη σύγχρονη εποχή του διαδικτύου παρόμοιες προσπάθειες δημοκρατικής διαχείρισης γίνονται και στα ψηφιακά

κοινά αγαθά. Η ιδέα της δημιουργίας πλατφόρμων που ανήκουν και διαχειρίζονται από όλους τους χρήστες καθώς και η συλλογική διαχείριση των λεγόμενων “πάρκων εξυπηρετητών” (server farms) μπορούν δυνητικά να αντιμετωπίσουν την οικονομικοποίηση των κοινών. Θα πρέπει βέβαια να έχουμε κατά νου ότι αυτές οι προτάσεις αποτελούν ένα μικρό μόνο μέρος του σύγχρονου τοπίου των κοινών.

Ας σημειώσουμε εδώ πώς αν συλλαμβάνουμε τα κοινά αγαθά απλώς ως πηγές που πρέπει να είναι προσβάσιμες σε όλους, τότε πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά το τι θα μπορούσε αυτό να σημαίνει. Όταν η πρόσβαση αυτή επιτυγχάνεται με μία εξω-κοινωνική δομή όπως το κράτος, τότε εξαρτόμαστε από αυτήν και βρισκόμαστε εκτεθειμένοι μπροστά σε έναν εκβιασμό. Όποτε αυτή η δομή-Λεβιάθαν έχει την τελευταία λέξη πάνω στα κοινά, δεν μιλάμε παρά για μία διαφορετική μορφή ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Εάν όμως η ίδια η κοινωνία θελήσει να ασκήσει το πλήρες της δικαίωμα πάνω στα κοινά τότε θα πρέπει να τα διαχειρίζεται η ίδια **άμεσα**, χωρίς τη διαμεσολάβηση τρίτων, όσο “προοδευτικοί” και “πεφωτισμένοι” και να’ ναι αυτοί.

Το να σκεφτόμαστε όμως για τα κοινά με απλούς όρους ιδιοκτησίας δεν αρκεί για να μας απαλλάξει από το οικονομίστικο και επί της ουσίας καπιταλιστικό φαντασιακό. Αυτό που συχνά εννοούμε ως “κοινά” αποτελεί στην πράξη μέρος του πλανητικού οικοσυστήματος και ανεκτίμητο κομμάτι για την ύπαρξη τη δική μας και της ίδιας της φύσης. Χρειάζεται επομένως να αντιληφθούμε τη σχέση μας μαζί τους ως **επιστασία**. Αυτό σημαίνει ότι τα διαχειριζόμαστε με δημοκρατικό και βιώσιμο τρόπο, ο οποίος επιτρέπει την επαναδημιουργία τους χωρίς να βλάπτει το περιβάλλον. Κάτι τέτοιο απαιτεί και διαδικασίες συνειδητού αυτοπεριορισμού, που επιτυγχάνονται μέσα από δημοκρατικές διαβουλεύσεις όπως έχουν αποδείξει στην πράξη πολλές κοινότητες των κοινών.

Μιλάμε λοιπόν για ένα ριζικά διαφορετικό, σε σχέση με το υπάρχον, φαντασιακό το οποίο τοποθετεί στον πυρήνα του το ερώτημα της πολιτικής, δηλαδή το **ποιος αποφασίζει**. Στην αρχαία

Αθήνα οι άνθρωποι ονόμαζαν “κοινά” όλες τις υποθέσεις που αφορούσαν στο γενικό συμφέρον της κοινότητας και επομένως όλοι οι πολίτες είχαν το δικαίωμα να παρεμβαίνουν στη διαχείρισή τους. Αυτή ήταν η κουλτούρα της άμεσης δημοκρατίας, αντίθετα με το σημερινό σύστημα, το οποίο μας λέει πως μπορούμε να συμμετέχουμε μόνο ως καταναλωτές και ψηφοφόροι.

Συμπερασματικά

Το παράδειγμα των κοινών αναδύεται ως πολύτιμη πηγή έμπνευσης για τους ακτιβιστές και τις κοινότητες ώστε να αρχίσουν να σκέφτονται πέρα από τα σύγχρονα πολιτικά και οικονομικά δόγματα. Αλλά όπως και όλα τα άλλα δεν μπορεί να υπάρξει μέσα στο κενό. Είτε θα συνδεθεί με το σημερινό φαντασιακό, όπου θα βοηθήσει τον καπιταλισμό να μπαλώσει τα συστημικά του αδιέξοδα έως ότου φθαρεί και το ίδιο και έρθει μια νέα “κουλ” ιδέα, είτε θα συμπεριληφθεί στο ευρύτερο σχέδιο της άμεσης δημοκρατίας που βρίσκεται βαθιά ριζωμένη στην ανθρώπινη ιστορία.

Στην τελευταία περίπτωση, το παράδειγμα των κοινών θα μπορεί να αμφισβητήσει σε θεωρία και πράξη τους βασικούς πυλώνες του συστήματος όπως την ιεραρχία, την εκμετάλλευση, τις περιφράξεις, τις διακρίσεις και να προσφέρει νέες φαντασιακές σημασίες, επιτρέποντάς μας ταυτόχρονα να χτίσουμε από σήμερα την υποδομή του αύριο.

Σημειώσεις:

[1]<https://geo.coop/story/community-development-and-commons>

[2]<https://www.theatlantic.com/technology/archive/2012/02/facebook-google-and-the-future-of-the-online-commons/252522/>

[3]<https://hbr.org/2015/09/how-companies-can-help-rebuild-americas-common-resources>

[4]<https://blog.p2pfoundation.net/reinventing-politics-via-local-political-parties/2017/01/05>

[5]https://www.globalproject.info/it/in_movimento/nick-dyer-with-the-ford-the-circulation-of-the-common/4797

[6]<https://www.fame2012.org/en/2014/09/17/water-cooperatives-on-the-planet/>

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 19

Μετάφραση: Ιωάννα Μαραβελίδη

Τα Κοινά Αγαθά και οι Αγώνες Υπεράσπισής τους

Νίκη Δημητριάδη*

Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα στην Ελλάδα, όπου κράτος και κεφάλαιο προχωρούν στην καταστροφή και ιδιοποίηση των κοινών αγαθών, θυσιάζοντας το φυσικό περιβάλλον και τη ζωή των κοινοτήτων, με μοναδικό σκοπό την κερδοσκοπία των λίγων. Η λίστα είναι μεγάλη, είτε πρόκειται για την κατασκευή καταστροφικών έργων, την εξόρυξη μεταλλευμάτων και λιγνίτη, την αποψίλωση δασών ή την εμπορευματοποίηση και το ξεπούλημα των φυσικών κοινών.

Τα μεταλλεία χρυσού στη ΒΑ Χαλκιδική, ένα απ' τα πιο γνωστά παραδείγματα, προκαλούν την υποβάθμιση και μόλυνση του νερού, του αέρα και του εδάφους της περιοχής, την καταστροφή της τοπικής οικονομίας και της υγείας των κατοίκων, και τελικά θέτουν σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη των τοπικών κοινοτήτων.

Το φαραωνικό φράγμα του Αχελώου στη Μεσοχώρα, θα καταποντίσει μεγάλο τμήμα του οικισμού της Μεσοχώρας, και θα προκαλέσει ανυπολόγιστες συνέπειες στο τοπικό οικοσύστημα αλλά και στις κοινότητες που εξαρτώνται απ' αυτό. (Να υπενθυμίσουμε εδώ ότι

η περιβαλλοντική αδειοδότηση του ΥΗΕ υπογράφηκε από την Κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ πολύ πρόσφατα, μόλις στις 2 Αυγούστου). Η ιδιωτικοποίηση των δικτύων ύδρευσης σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, σε συνδυασμό με τη λεηλασία από τις εταιρίες εμφιάλωσης, της κατασκευής μεγάλων φραγμάτων σε πολλά ποτάμια, της υπεράντλησης για τις ανάγκες της μονοκαλλιέργειας και της μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα από τη βαριά βιομηχανία και τα φυτοφάρμακα οδηγούν αναπόδραστα στη μετατροπή του νερού από **κοινό αγαθό σε εμπόρευμα**. Φυσικά, αυτή η εικόνα δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα της Ελλάδας, αλλά τον κανόνα σε παγκόσμιο επίπεδο, όπου κυριαρχεί η λογική της απεριόριστης ανάπτυξης και προόδου.

Λατινική Αμερική

Ένα παράδειγμα που θέλω να αναφέρω, λόγω κάποιας ομοιότητας με την ελληνική περίπτωση (παρ' όλες τις πολλές διαφορές), είναι εκείνο της Λατινικής Αμερικής. Η ιδιαιτερότητα του είναι ότι τα τελευταία 10-15 χρόνια, το μοντέλο εξορυκτισμού, μονοκαλλιέργειας και εξαγωγής πρώτων υλών επιβάλλεται σε μεγάλο βαθμό από τις αυτοαποκαλούμενες «προοδευτικές κυβερνήσεις». Είτε πρόκειται για **επιφανειακές εξορύξεις**, για άντληση **πετρελαίου και υδρογονανθράκων** για **βιομηχανίες αγροτικών προϊόντων** (πχ. μονοκαλλιέργεια σόγιας), για να μην αναφέρουμε την εντατική **αποψίλωση του Αμαζονίου**, οι συνέπειες είναι καταστροφικές: υποβάθμιση και καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, υπονόμηση της ζωής των τοπικών κοινοτήτων (συνήθως ιθαγενικών κοινοτήτων), εκτεταμένος κοινωνικός αποκλεισμός και όξυνση της φτώχειας και της κοινωνικής ανισότητας, περιθωριοποίηση και εκτοπισμός όλο και μεγαλύτερων ομάδων του πληθυσμού.

Σωστά αυτό το αναπτυξιακό μοντέλο ονομάστηκε από πολλούς «συσσώρευση μέσω λεηλασίας» ή πόλεμος εναντίον των λαών.

Για να μπορέσουν οι αριστερές κυβερνήσεις να επιβάλλουν αυτή την πολιτική, έπρεπε να καταφύγουν σε αντισταθμιστικά κοινωνικά προγράμματα, προσπαθώντας να εξουδετερώσουν ή να

μειώσουν τις αναπόφευκτες κοινωνικές συγκρούσεις και αντιδράσεις. Ήταν μία προσπάθεια του κράτους να μετριάσει την φτώχεια, που αναπόφευκτα δημιουργεί ο κύκλος του εξορυκτισμού.

Οι προοδευτικές κυβερνήσεις κατάφεραν να χρηματοδοτήσουν τα κοινωνικά αυτά προγράμματα, τα κρατικά επιδόματα και τις παροχές χάρη στην πρωτοφανή παγκόσμια ζήτηση σε πρώτες ύλες (πετρέλαιο, σόγια, μεταλλεύματα, κλπ.) και στις εκπληκτικά υψηλές τιμές τους που επικρατούσαν στην παγκόσμια αγορά. Όμως, δεν προχώρησαν σε δομικές αλλαγές του συστήματος ούτε άγγιξαν τα προνόμια του πλουσιότερου 10%. Βλέπουμε, λοιπόν, τις ίδιες αυτές κυβερνήσεις που στήριξαν τις εκλογικές τους νίκες στη δυναμική των κοινωνικών κινημάτων ενάντια στη νεοφιλελεύθερη λαίλαπα και την βορειοαμερικάνικη εξάρτηση, να προχωρούν στην διαιώνιση του νεοφιλελεύθερου μοντέλου, μεταμφιεσμένου από μία επαναστατική-αντιιμπεριαλιστική ρητορική και συνοδευόμενου από μία επιφανειακά κοινωνική πολιτική.

Τώρα που οι τιμές των πρώτων υλών φαίνεται να πέφτουν, βλέπουμε την κρίση να οξύνεται, και το δομικό αδιέξοδο του συστήματος να αποκαλύπτεται.

Οι προοδευτικές κυβερνήσεις, δεν κατάφεραν (ή δεν θέλησαν) να απεμπλακούν από την εξορυκτική και εξαγωγική εξάρτηση, ούτε να αμφισβητήσουν το αναπτυξιακό φαντασιακό του καπιταλισμού.

Παρ' όλες τις διαφορές, δεν μπορούμε παρά να διαπιστώσουμε τις ομοιότητες με την ελληνική πραγματικότητα τα τελευταία δύο χρόνια, όπου η «αριστερή» κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ, από τις Σκουριές ως τον Αχελώο και από τις ιδιωτικοποιήσεις του νερού ως το ξεπούλημα της ενέργειας συνεχίζει την ίδια πολιτική των προηγούμενων κυβερνήσεων, καταστρέφοντας τα κοινά στον βωμό του κέρδους των εταιριών.

Αποανάπτυξη

Το πρόβλημα είναι πολύ πιο βαθύ και δεν έχει να κάνει με το ποιος διαχειρίζεται την εξουσία, ποιας ιδεολογικής παράταξης ή

ποιου χρώματος είναι. Το ζήτημα είναι ότι δεν έχει αμφισβητηθεί η κυρίαρχη ιδεολογία της απεριόριστης ανάπτυξης και οικονομικής μεγέθυνσης. Η λογική της όλο και μεγαλύτερης παραγωγής και κατανάλωσης παρουσιάζεται από τον κυρίαρχο λόγο σαν μονόδρομος.

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι τα παραμύθια της «πράσινης» ανάπτυξης ή ενός βιώσιμου, πιο ανθρώπινου καπιταλισμού, δεν δίνουν καμιά πραγματική εναλλακτική. Αν δεν αλλάξουμε πολύ γρήγορα κατεύθυνση, προς μία πολιτική της αποανάπτυξης, το μέλλον για όλον τον πλανήτη, και του ανθρώπου συμπεριλαμβανομένου, είναι δυσοίωνο.

Δεν αρκεί να τεθεί το ερώτημα, «σε ποιον ανήκουν τα μέσα παραγωγής». Πρέπει να θέσουμε τα ερωτήματα του τί παράγουμε, πώς το παράγουμε, πόσο και για ποιον, ποιες σχέσεις θέλουμε να αναπτύξουμε κατά τη διαδικασία αυτή; Είναι απαραίτητος ένας επαναπροσδιορισμός των αναγκών, προς μία κατεύθυνση της λιτής, αυτάρκους ζωής, άξιας να τη ζεις. Λιτή και αυτάρκης ζωή δεν σημαίνει φυσικά να γυρίσουμε πίσω στον πρωτογονισμό. Πρέπει να δώσουμε έμφαση στην ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών, όπως θα τις ορίζει η ίδια η κοινωνία, σε ισορροπία με το φυσικό περιβάλλον και συναίσθηση των ορίων που τίθενται, και όχι επιδιώκοντας την κυριαρχηση πάνω σ' αυτό.

Για να το πούμε αλλιώς, το ζήτημα δεν είναι να «μεγαλώσουμε την πίτα» αλλά να γίνει δίκαιη ανακατανομή της.

Το επιχείρημα ότι η ανάπτυξη θα είναι η μόνη σωτηρία που θα μας βγάλει από τη λιτότητα και θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα του υπερπληθυσμού και της παγκόσμιας φτώχειας, μπάζει από παντού. Η αποανάπτυξη είναι στην πραγματικότητα αντιμετρικά αντίθετη από την επιβεβλημένη λιτότητα, όπως την βιώνουμε τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα. Τα μέτρα λιτότητας που μας επιβάλλονται, στοχεύουν στις περικοπές από τις κοινωνικές ανάγκες, με στόχο τη μεγέθυνση της ανάπτυξης, ενώ η αποανάπτυξη αποτελεί μια συνειδητή επιλογή, με προτεραιότητα

στις κοινωνικές ανάγκες, σε ισορροπία με το φυσικό περιβάλλον, με συνειδητό αυτοπεριορισμό και συναίσθηση της θνητότητάς μας.

Όσο για την παγκόσμια φτώχεια, που δήθεν μόνο η μεγέθυνση της ανάπτυξης θα μπορέσει να ανατρέψει, πρόκειται για καταφανές ψέμα. Από το 1980, η παγκόσμια οικονομία έχει μεγαλώσει κατά 380%, αλλά ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν στα όρια της φτώχειας (με λιγότερα από 5 δολάρια την ημέρα) έχουν αυξηθεί κατά 1,1 δισεκατομμύριο.

Τελικά, η αλλαγή για την οποία μιλάμε και προτάσσουμε δεν είναι μόνο οικονομική, αλλά βαθιά πολιτική και πολιτισμική. Το ζήτημα είναι να σταματήσει η οικονομική σφαίρα να κυριαρχεί πάνω στις υπόλοιπες σφαίρες και δραστηριότητες της ζωής, όπως συμβαίνει σήμερα. Ας θυμηθούμε ότι ο καπιταλισμός αποτελεί μόνο το πολύ πρόσφατο σύστημα οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών στον πλανήτη, και η ιστορία έχει αποδείξει ότι μπορούν να υπάρξουν πολλοί άλλοι τρόποι οργάνωσης που δεν τοποθετούν τα οικονομικά κίνητρα και τον ανταγωνισμό στο επίκεντρο της ζωής των ανθρώπων.

Την αλλαγή για την οποία μιλάμε, φυσικά, δεν μπορούμε να την περιμένουμε από εκλεγμένους αντιπροσώπους, οικονομικούς ολιγάρχες ή άλλες ιεραρχικές δομές. Η ίδια η κοινωνία πρέπει να βγει στο προσκήνιο και να προχωρήσει άμεσα στην υλοποίησή τους, με ενεργή συμμετοχή όλων, μέσω αμεσοδημοκρατικών θεσμών, αδιαμεσολάβητα και από τα κάτω.

Αγώνες Υπεράσπισης – Καταστολή

Η πραγματικότητα διαφαίνεται δυσοίωνη. Το ενθαρρυντικό όμως είναι ότι οι προσπάθειες κράτους και κεφαλαίου που επιβάλλουν τέτοια καταστροφικά έργα και λεηλατούν τη φύση και τις ζωές των ανθρώπων, έχουν να αντιμετωπίσουν την αντίδραση των από τα κάτω. Από τη Χαλκιδική ως το Στάντινγκ Ροκ, και από τη Μεσοχώρα ως τα εξορυκτικά έργα της Λατινικής Αμερικής, εμφανίζονται κινήματα αντίστασης και αγώνα που στέκονται ανάχωμα ενάντια στα σχέδια εταιρειών και πολυεθνικών. Και

πάντα αυτά τα κινήματα δέχονται άγρια καταστολή απ' την αστυνομία και τον κρατικό μηχανισμό με τις κυβερνήσεις να υπερασπίζονται πιστά τα επιχειρηματικά συμφέροντα. Αντιμετωπίζουν ξύλο, δακρυγόνα, στημένες δίκες, φυλακίσεις, αποσιώπηση ή συκοφάντηση από τα ΜΜΕ, και πολλές φορές ακόμα και νεκρούς.

Το ξέρουμε καλά, και από τον αγώνα ενάντια στην εξόρυξη χρυσού στη Χαλκιδική, όπου εκτός από την εξορυκτική, στήθηκε και μία ολόκληρη βιομηχανία διώξεων ενάντια σε κατοίκους και αλληλέγγυους.

Στις 20 και 21 Σεπτέμβρη θα λάβουν χώρα στα δικαστήρια της Θεσσαλονίκης, οι δίκες για τις υποθέσεις του Δημαρχείου Ιερισσού και του Λάκκου Καρατζά αντίστοιχα. Υπάρχει κάλεσμα αλληλεγγύης και θα πρέπει να είμαστε όλοι εκεί.

Μπορεί κάποιες φορές να φαίνεται ότι δεν υπάρχουν περιθώρια αντίστασης ενάντια στην παντοδυναμία του συστήματος. Αλλά εμείς ξέρουμε όσο κι αν προσπαθούν να μας πείσουν για το αντίθετο ότι υπάρχει εναλλακτική στον σημερινό τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας. Δεν υπάρχουν βεβαιότητες και εγγυήσεις για το μέλλον, αλλά εξαρτάται από μας, απ' το σύνολο δηλαδή της κοινωνίας, το αν θα ζήσουμε την απόλυτη βαρβαρότητα και τον κανιβαλισμό ή αν θα αρχίσουμε να διανύουμε τα μονοπάτια της χειραφέτησης.

Σίγουρα ο μόνος τρόπος να ανακόψουμε την καταστροφική πορεία της εξουσίας κράτους και πολυεθνικών είναι μέσω αυτόνομων, αδιαμεσολάβητων αγώνων. Και πρέπει να το κάνουμε πριν να είναι πολύ αργά. Πάντως, ένα πράγμα που όλοι πλέον γνωρίζουμε, είναι ότι η ελπίδα που έρχεται «από τα πάνω» είναι κενή ή ακόμα χειρότερα εργαλείο χειραγώγησης και ενσωμάτωσης. Ας παλέψουμε από τα κάτω, αμεσοδημοκρατικά, μακριά από τη λογική της ανάθεσης, για έναν κόσμο αλληλεγγύης, ισότητας, ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Ας αγωνιστούμε για τη ζωή και ενάντια στον θάνατο.

Οι Περιπέτειες του Προτάγματος της Αποανάπτυξης και της Αλληλέγγυας/Συνεργατικής Οικονομίας στην Ελλάδα της Κρίσης

Γιώργος Λιερός

Με την αποανάπτυξη και την αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία προσπαθήσαμε να σχεδιάσουμε μια απάντηση στην κρίση. Ήδη από το 2010 -με την αρχή των μνημονίων- κατατέθηκε στον δημόσιο διάλογο και περιγράφηκε με μια σχετική επάρκεια το πρόταγμα της αποανάπτυξης, ενώ σκιαγραφήθηκε σε αδρές γραμμές ο ρόλος της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας στην παραγωγική ανασυγκρότηση και την έξοδο από την κρίση σε μια αντικαπιταλιστική κατεύθυνση. Την περίοδο 2010-12 στοχαστές όπως ο Σερζ Λατούς είχαν μιλήσει σε κατάμεστα αμφιθέατρα, κυκλοφόρησαν βιβλία, καταβλήθηκαν πολλές προσπάθειες να μεταφερθεί η εμπειρία της Λατινικής Αμερικής αλλά και της Ευρώπης, κινητοποιήθηκαν οι πανεπιστημιακοί κ.λπ. Με την ώθηση που έδωσαν οι πλατείες πολλαπλασιάστηκαν οι δομές αλληλεγγύης και τα συνεργατικά εγχειρήματα.

Μέχρι την αρχή του 2012 τα βασικά είχαν λίγο-πολύ ειπωθεί: παραγωγικοί/καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, αυτοδιαχείριση των χρεωκοπημένων επιχειρήσεων, τοπικές κοινωνικά ελεγχόμενες

αυτοσυντηρούμενες οικονομίες, οικονομίες εγγύτητας, τροφική κυριαρχία, ενεργειακή αυτάρκεια από τοπικές ανανεώσιμες πηγές, τοπική επεξεργασία της αγροτικής παραγωγής, βιοτεχνικά/βιομηχανικά τοπικά οικοσυστήματα, μια τεχνολογικά προηγμένη μαστορική, τοπικές αγορές, τοπικά νομίσματα, συντονισμός των μικρής κλίμακας οικονομιών σε ευρύτερες βιοπεριφέρειες.

Σήμερα, το 2017, είμαστε πλέον αναγκασμένοι να ομολογήσουμε ότι αυτές οι ιδέες, και οι πρώτες πειραματικές πρακτικές, δεν έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν μια υπολογίσιμη κοινωνική δυναμική, να αποτελέσουν τα πρώτα έστω βήματα σε μια διαδικασία παραγωγικής/κοινωνικής ανασυγκρότησης υπό την ηγεμονία των λαϊκών τάξεων. Γιατί;

– Ούτε καν εμείς δεν μπορούσαμε να φανταστούμε το 2010 ποια ήταν η πραγματική έκταση που είχε πάρει η τραγωδία των κοινών στην Ελλάδα. Το 2010, σε μια μεγάλη έκταση, η καταστροφή των τοπικών κοινωνιών είχε ήδη συντελεστεί, περισσότερο βέβαια όσον αφορά τις γειτονιές των μεγάλων αστικών κέντρων, λιγότερο στις επαρχιακές πόλεις και χωριά. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στη χώρα μας μόνο το 7% των αγροτών είναι συνεταιρισμένοι, ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά της Ευρώπης, όπου συνήθως συνεταιρισμένοι είναι το 50-80% των αγροτών, οι ενεργοί αγροτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα δεν ξεπερνούν τους 150[1]. Ήδη πριν ξεκινήσει η κρίση είχε εξανεμιστεί το «κοινωνικό κεφάλαιο», οι δυνατοί κοινωνικοί δεσμοί, που θα επέτρεπαν την ρωμαλέα ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, ένα μαζικό κίνημα συλλογικής αυτοαποσχόλησης κ.λπ.

– Τα κόμματα της Αριστεράς -συμπτώματα και ενεργοί συντελεστές της τραγωδίας των κοινών- ήταν αδιάφορα (ΣΥΡΙΖΑ) ή και εχθρικά (ΚΚΕ, ΑΝΤΑΡΣΥΑ) σ' αυτές τις ιδέες και πρακτικές και η έχθρα τους δεν ερχόταν από το παρελθόν, η συλλήβδην απόρριψη των συνεταιρισμών δεν θα μπορούσε καν να περάσει από το μυαλό των παλαιότερων σταλινικών. Ο ίδιος ο ΣΥΡΙΖΑ δεν υιοθέτησε ποτέ, και μάλιστα ως κύριο μέρος του προγράμματός του, τις απόψεις της αυτοδιαχείρισης, των αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών, της

κοινωνικοποίησης (αντί της κρατικοποίησης) όπως το ΠΑΣΟΚ το 1974-81. Αλλά ακόμα κι αν ο ΣΥΡΙΖΑ ήθελε, δεν θα μπορούσε -κάτι τέτοιο προϋποθέτει σιδερένια γιακωβινική θέληση και όχι τιποτένιους απατεώνες- να μετασχηματίσει τις σκόρπιες θεωρητικές ιδέες σε συνεκτικές κρατικές πολιτικές στην κατεύθυνση της «κατασκευής του κατασκευαστή[2]» της παραγωγικής ανασυγκρότησης (του κατασκευαστή που εξέλειπε λόγω της τραγωδίας των κοινών). Το 2012-15 η διεκδίκηση μιας κυβέρνησης που θα έσκιζε τα μνημόνια, θα έπρεπε να συμβαδίζει με την προετοιμασία ενός καλοδουλεμένου σχεδίου το οποίο θα επέτρεπε στην κυβέρνηση της Αριστεράς να δράσει ως θεσμικός καταλύτης -ο όρος είναι της Ε. Όστρομ- για να απελευθερώσει μπλοκαρισμένες κοινωνικές δυναμικές. Μα τι πάμε και τους ζητάμε τώρα! Τρία χρόνια στην κυβέρνηση και ακόμη δεν έχουν καταφέρει να σχεδιάσουν μια στοιχειώδη πολιτική για την κοινωνική οικονομία!

Η ουτοπία της Αριστεράς -και εδώ συμφωνούν όλες οι τάξεις- είναι ένα κράτος στο οποίο όλοι είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Ο κρατισμός της Αριστεράς είναι η ιδεολογία, η ψευδής συνείδηση που συνοδεύει την κοινωνική αναβάθμιση των ανθρώπων της, οι οποίοι από τη δεκαετία του 1980 και μετά ανέρχονται κοινωνικά, χάνουν την επαφή τους με τα υπόγεια της κοινωνίας και υιοθετούν ατομικές στάσεις ζωής που συνάδουν με τον πολιτισμικό φιλελευθερισμό. Δεν είναι μόνο μια αναλογία με το «παράδοξο» των νεοφιλελεύθερων πολιτικών που η εφαρμογή τους τις τελευταίες δεκαετίες οδήγησε στη γιγάντωση των κρατικοδίαιτων επιχειρηματικών συμφερόντων. Αυτός ο κρατισμός και μάλιστα συνδυασμένος με μια κούφια επαναστατική φρασεολογία, έναν αφόρητα κουραστικό βερμπαλισμό για την εργατική τάξη, την επανάσταση, την ταξική μεροληψία, τα ταξικά πρόσημα και άλλα τέτοια που δεν δεσμεύουν πρακτικά σε τίποτα, λειτουργεί σαν ψευδής συνείδηση, σαν ιδεολογία, μια διπλή γλώσσα που συγκαλύπτει βαθιά φιλελεύθερες πρακτικές και στάσεις ζωής.

- Τις ιδέες της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας και

της αποανάπτυξης τις υιοθέτησαν οι οικολόγοι, αντιεξουσιαστές, μέλη του ΣΥΡΙΖΑ, άνθρωποι των κινημάτων κ.ά. οι οποίοι λειτουργήσαμε μάλλον σαν μια εσωτερική αντιπολίτευση στις ιδέες της Αριστεράς και όχι σαν προπομπός ενός πραγματικού κοινωνικού κινήματος. Επτά χρόνια μετά, είμαστε ακόμη κυρίως ένας πολιτικοϊδεολογικός χώρος, δεν είναι τυχαίο το ότι οι πρωτοβουλίες για τον συντονισμό των εγχειρημάτων είναι ίσως περισσότερες από τα ίδια τα εγχειρήματα. Ως επί το πλείστον μοιραζόμαστε το ίδιο κοινωνικό έδαφος με την Αριστερά, μερικές φορές απλώς είμαστε πιο ειλικρινείς, άλλοτε πάλι -ευτυχώς όχι πια τόσο συχνά- δίνουμε το στίγμα ενός χιπισμού μεσηλικών. Σε κάθε περίπτωση οι ώμοι μας αποδείχτηκαν αδύναμοι για τα βαριά καθήκοντα της περιόδου.

Μιλώντας για την τραγωδία των κοινών στη χώρα μας ουσιαστικά αναφερόμαστε στον κίνδυνο να χαθεί η σπουδαία ελληνική παράδοση ανεξαρτησίας, ανεξαρτησία σε επίπεδο ατομικό, οικογενειακό, κοινοτικό, πολιτικό (όχι ότι αυτή η παράδοση είναι η μόνη στην περιοχή, η Ροζάβα είναι μόνο ένα επεισόδιο μιας άλλης εξίσου παλιάς και σπουδαίας παράδοσης στην άλλη πλευρά του Αιγαίου).

Ο νεότερος ελληνισμός κυφορήθηκε στις κοινότητες των ελληνικών βουνών και των νησιών οι οποίες όχι μόνο ήταν πρακτικά κοινωνίες έξω από το κράτος, αλλά επίσης ήταν στενά συνδεδεμένες με τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της εποχής τους: Παρίσι, Βιέννη, Μόσχα, Κωνσταντινούπολη, Κάιρο, Βαγδάτη. Εδώ ωρίμασαν οι δυνάμεις οι οποίες διεξήγαγαν με επιτυχία τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, το 1821. Έκτοτε γνωρίσαμε τρεις γύρους καταστροφής των κοινών.

Τον πρώτο γύρο τον επιχείρησε το αρτιγέννητο ελληνικό έθνος-κράτος. Και όμως όχι μόνο άντεξαν οι παλαιότερες κοινοτικές δομές αλλά ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αι. αναδύεται μια ιδιαίτερα πλούσια συλλογική ζωή με νέες μορφές και περιεχόμενα: συνεταιρισμοί αγροτικοί και αστικοί, «συντεχνίες», σωματεία, ταμεία αλληλοβοήθειας, αυτασφάλισης, μορφωτικοί και

εκπαιδευτικοί όμιλοι κ.ά. Όλος αυτός ο κοινωνικός και πολιτιστικός πλούτος υποστρώνει μια έντονη δημόσια ζωή και θα κορυφωθεί με την ελεύθερη Ελλάδα των βουνών, την Ελλάδα του ΕΑΜ, ένα κοινοτικό κράτος, μια πραγματική κοινοτική δημοκρατία όπως την είχε ονειρευτεί ο Καραβίδας.

Ο δεύτερος γύρος καταστροφής των κοινών ήταν υπόθεση της αντεπανάστασης και του μετεμφυλιακού κράτους που οικοδόμησε.

Ο τρίτος και πιο αποφασιστικός γύρος, δεν χρησιμοποίησε τόσο τη βία αλλά τα ευρωπαϊκά κονδύλια. Ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 με την «πρώτη φορά Αριστερά» (το ΠΑΣΟΚ) και ολοκληρώνεται στις μέρες μας στο καθεστώς της κρίσης με την «δεύτερη φορά Αριστερά» (τον ΣΥΡΙΖΑ). Ό,τι δεν κατάφερε με την καταστολή το μετεμφυλιακό κράτος, το πέτυχαν τα ευρωπαϊκά προγράμματα.

Ήδη από την αρχή της κρίσης -και αυτό σήμερα γίνεται περισσότερο καθαρό από ποτέ- δεν ήταν δυνατή κανενός είδους παραγωγική ανασυγκρότηση έξω από ένα ευρύτερο κίνημα κοινωνικής, πολιτισμικής και πολιτικής αναγέννησης, τέτοιου που να ανοίγει δρόμους και για όλους τους άλλους λαούς της περιοχής. Το πρόταγμα της αποανάπτυξης -και μαζί εκείνο της άμεσης δημοκρατίας- παραπέμπει σε ένα τέτοιο πολυεπίπεδο κίνημα. Είμαστε σε θέση να αναδείξουμε πρακτικά αυτό το πρόταγμα σε όλο τον πλούτο των περιεχομένων του;

Σημειώσεις:

[1] Σύμφωνα με την Ματίνα Κανάκη, 5^η συνεδρία της 4^{ης} Μαΐου 2017 του 1^{ου} Πανελληνίου Διεπιστημονικού Συνεδρίου για τα Κοινά και την Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία, ΑΠΘ.

[2] Πρόκειται για μια φράση με την οποία ο Α. Γκράμσι αναφέρεται στην πολιτική του Ιταλού πρωθυπουργού Φ. Κρίσπι (1818-1901) ο οποίος ασκώντας την εξουσία με σιδερένιο χέρι βοήθησε στην ανάδυση της βιομηχανικής αστικής τάξης της Β. Ιταλίας, *II Risorgimento*, ελλ. Εκδ. Στοχαστής 1987, σ. 130.

**Το παρόν κείμενο έχει σαν βάση την εισήγηση στη συζήτηση με θέμα «Το πρόταγμα της Αποανάπτυξης-Τοπικοποίησης-Μετάβασης ως απάντηση στην καταστροφή του περιβάλλοντος και των τοπικών κοινωνιών» που έγινε στα πλαίσια του πρόσφατου «4^{ου} Πανευρωπαϊκού Συνεδρίου Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας» (Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, 9-11 Ιουνίου, Αθήνα).*

Εκπομπή BABYΛΩΝΙΑ | Στην Ελεύθερη Μετακίνηση Λέμε ΝΑΙ! (audio)

Εκπομπή BABYΛΩΝΙΑ.

Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.

Αναλύσεις και σχολιασμός... από τα κάτω.

Την Παρασκευή, 3 Μαρτίου 2017, εξετάσαμε το θέμα της ελεύθερης χρήσης των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς. Μισόν αιώνα μετά την κριτική στην ιδεολογία του αυτοκινήτου η Ελλάδα απλώνει παντού αυτοκινητόδρομους, συρρικνώνει το σιδηρόδρομο, ενώ σηκώνει φράχτες ελέγχου της μετακίνησης στις πόλεις, που χωρίς τη μετακίνηση απλώς δεν είναι πόλεις!

Ποια είναι η γνώμη του Κώστα Φωτεινακη από τους Φίλους Της Φύσης; Τι αναφέρουν άνθρωποι που συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες για ελεύθερη μετακίνηση;

Παρουσιάζει ο Νίκος Ιωαννου. Δημοσιογραφική επιμέλεια: Γιώργος Παπαχριστοδούλου.

Ραδιοφωνικά στους 106,7 στα fm για την Αττική και την Εύβοια, στους 96,5 μέσω του εργατικού κέντρου Εύβοιας και στους 97,3

στην Βοιωτία, μέσω του ράδιο “Ένωση”.

Διαδικτυακά στο <https://www.ertopen.com/radio>.

Τα ηχητικά όλων των εκπομπών **εδώ**.

Εκδήλωση – Συζήτηση για το Νερό

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ «ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ» ΤΟΥ ΕΜΦΙΑΛΩΜΕΝΟΥ – ΤΟ ΝΕΡΟ ΕΙΝΑΙ ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ ΟΧΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑ.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ:

-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΗΣ ΣΕΚΕ-ΕΥΔΑΠ ΣΕΚΕΣ για Δημόσια ΕΥΔΑΠ

-ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΩΡΓΟ από την Πανελλαδική επιτροπή ενάντια στην εκτροπή του Αχελώου

-ΜΠΑΤΣΗ ΣΤΕΦΑΝΟ από το Περιοδικό Βαβυλωνία.

Τετάρτη 8/3/17 – 19.30

Στον ΕΚΧ Βοτανικό Κήπο Πετρούπολης (πλ. Αγίου Δημητρίου)

– ΒΡΥΣΕΣ (Χαμηλής έντασης) ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ

– ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

– ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ «ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ» ΤΟΥ ΕΜΦΙΑΛΩΜΕΝΟΥ ΤΟ ΝΕΡΟ ΕΙΝΑΙ ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ ΟΧΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ:

-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΗΣ ΣΕΚΕ-ΕΥΔΑΠ

-ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΩΡΓΟ από την Πανελλαδική
επιτροπή ενάντια στην εκτροπή του Αχελώου

-ΜΠΑΤΣΗ ΣΤΕΦΑΝΟ από το Περιοδικό Βαβυλωνία

Τετάρτη 8 Μάρτη, 7.30 μμ

-ΒΡΥΣΕΣ (Χαμηλής έντασης) ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ

-ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Πλατεία Αγ. Δημητρίου, Πετρούπολη.
Λεωφορεία: 700 (από μετρό Αγ. Αντώνιο),
Α11 και Β11 (από μετρό Αττική),
στάση «Παλαιό τέρμα».
votanikoskipos.blogspot.com

Καπιταλιστικά και Αντικαπιταλιστικά Κοινά

Γιώργος Λιερός

“Χωρίς τα κοινά δεν μπορεί να υπάρξει ούτε αστικό κράτος ούτε αγώνας για την ανατροπή του”.

Έχουμε ορίσει τα κοινά ως “πρακτικές αυτοοργανωμένων κοινωνικών ομάδων οι οποίες έχουν σαν βάση την απο κοινού χρήση (ή αξιώσεις χρήσης) τμημάτων του περιβάλλοντός τους στα οποία αποδίδουν συγκεκριμένες μορφές σεβασμού”. Στα κοινά ανήκουν συνεταιρισμοί, αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια, κοινωνικά κέντρα, οργανώσεις αλληλεγγύης, η κοινωνική οικονομία, κινήσεις πολιτών που διεκδικούν ή υπερασπίζονται τα δημόσια αγαθά, αθλητικοί σύλλογοι, θρησκευτικές οργανώσεις, πολιτιστικοί σύλλογοι, θεωρητικοί όμιλοι, εκδοτικές ομάδες κλπ.

Με δυό λόγια, στα κοινά περιλαμβάνεται όλη η δημόσια και συλλογική ζωή, σε διάκριση από την πολιτική εξουσία και την αγορά. Δεν πρόκειται μόνο -η **Έλινορ Όστρομ** είναι πολύ σαφής επ’ αυτού- για τους “πόρους κοινής δεξαμενής” και την σχετική μ’ αυτούς οργάνωση της παραγωγής και της διανομής. Τα κοινά είναι όλος ο κοινωνικός ιστός ο οποίος, ξεκινώντας από τα κατώφλια των σπιτιών συνδέει ιδιωτικούς και πολιτειακούς θεσμούς, τους κάνει λειτουργικούς και δένει την κοινωνία σ’ ένα όλο, ένα όλο που σπαράσσεται από ασυμφιλίωτες αντιθέσεις. Ο κόσμος των κοινών δεν είναι καθόλου ενιαίος.

Μια κοινωνία που χάνει τα κοινά της διολισθαίνει στην ανομική κατάρρευση, στον πόλεμο όλων εναντίον όλων. Η αστική κοινωνία, η ηγεμονία της αστικής τάξης, για όσο υφίσταται, διατηρεί τα δικά της κοινά, τη δική της αντίληψη για το κοινό αγαθό. Οι

αστοί έχουν τα κοινωνικά τους δίκτυα που οργανώνονται γύρω από τα καλά σχολεία, φιλανθρωπικά, καλλιτεχνικά και πολιτιστικά ιδρύματα, κοινωνικές εκδηλώσεις, λέσχες κι εξοχικά και, φυσικά, μέσα από την επιχειρηματική ζωή -χάρη σε αυτά τα δίκτυα, από πολλές μικρές συζητήσεις, διαμορφώνεται πολύ γρήγορα η συλλογική θέληση της αστικής τάξης. Προπάντων όμως τα κοινά της αστικής τάξης είναι ένας ολόκληρος πολιτισμός που διαποτίζει όλη την κοινωνία, ένας πλούτος μη αγοραίων και μη κυβερνητικών δραστηριοτήτων τις οποίες αναλαμβάνουν πολύ ευρύτερες μερίδες του πληθυσμού.

Επίσης -κι αυτό πρέπει να το πάρουν σοβαρά υπόψη τους τα λεγόμενα αντικαπιταλιστικά κοινά εάν θέλουν να υπάρξουν σαν τέτοια- η ηγεμονική δεξιότητα της αστικής τάξης μπορεί να εντάσσει στους αστερισμούς των κοινών της αστικής κοινωνίας, πολιτιστικά στοιχεία της πιο διαφορετικής προέλευσης προκειμένου να δημιουργήσει τις “τοπικές ιστορίες” και τα “συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια” που χρειάζεται η νέα επανοργάνωση των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων. Τα κοινά δίνουν στο αστικό κράτος το στρατηγικό του βάθος και κατά συνέπεια τη σταθερότητά του.

Τα **αντικαπιταλιστικά κοινά** είναι τα κοινά που αντιστρατεύονται τη συσσώρευση του κεφαλαίου, θεσμίζουν τις οίονει κομμουνιστικές σχέσεις που γενιούνται στο μοριακό επίπεδο από τις καπιταλιστικές αντιφάσεις, επαναφέρουν στο προσκήνιο τις παμπάλαιες ιδέες της κοινοκτημοσύνης, μιας παράδοσης τουλάχιστον 2500 χρόνων, και μας δίνουν την ευκαιρία να μιλήσουμε ξανά για τον κομμουνισμό και μάλιστα ερχόμενοι σε ρήξη με τον κρατισμό της Γ΄Διεθνούς και της σοσιαλδημοκρατίας. Τα αντικαπιταλιστικά κοινά είναι οι ανακτημένες αυτονομίες των λαϊκών τάξεων, αυτονομίες που τους στέρησε το κράτος, ιδιαίτερα το νεωτερικό κράτος.

Στο νεωτερικό κράτος, η σχέση της κοινωνίας μαζί του δεν είναι εξωτερική όπως στα περισσότερα προνεωτερικά κράτη, δεν έχουμε πολλές παράλληλες κοινωνίες: από τη μια αυτή της άρχουσας τάξης κι από την άλλη εκείνες των κατώτερων τάξεων. Αυτό το

κράτος δεν αποτελεί, όπως συχνά το ευρωπαϊκό μεσαιωνικό κράτος, μια “ομοσπονδία κοινωνικών ομάδων με διαφορετικές και καθόλου υποτελείς λειτουργίες” (Γκράμσι). Αν η ιστορία του κράτους είναι η -μη γραμμική- ιστορία διαδοχικών ενσωματώσεων, σε όλο και μεγαλύτερο βάθος, της κοινωνίας στην κρατική τάξη, πλέον με το νεωτερικό κράτος η υπαγωγή της κοινωνίας στο κράτος γίνεται οργανική και αυτήν ακριβώς την συμπερίληψη της κοινωνίας στο κράτος αποδίδει το γραμισιανό σχήμα κράτος = πολιτική κοινωνία + ιδιωτική κοινωνία.

Το εν λόγω σχήμα, αποτελεί τον πλήρη και ακριβή ορισμό του **βιοπολιτικού κράτους**. Αυτή η υπαγωγή στο κράτος συντελέστηκε κατά τη νεωτερικότητα, σε διαδοχικά και όλο και πιο αποφασιστικά βήματα, με την καταστροφή του προηγούμενου κοινοτιστικού τρόπου οργάνωσης, μια ευρεία καταστροφή των κοινών η οποία είναι η άλλη πλευρά της σύγχρονης κρατικής φροντίδας για τις ζωές των ανθρώπων.

Στην καπιταλιστική κοινωνία λοιπόν δεν έχουμε από τη μια τα κοινά των αστών και από την άλλη τα κοινά των εργατών, σα να είχαμε δύο παράλληλες κοινωνίες. Τα κοινά των εργατών αποτελούν μέρος, υπάγονται στα κοινά της ευρύτερης καπιταλιστικής κοινωνίας. Είναι αντικαπιταλιστικά στο μέτρο που έρχονται σε ρήξη με την αστική κοινωνία, ανακτούν αυτονομίες, πειραματίζονται με χειραφετήσεις και γίνονται μέρος του “κινήματος που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων”. Το ίδιο ισχύει και για τα κοινά πολλών άλλων κοινωνικών ομάδων.

Τα αντικαπιταλιστικά κοινά έχουν στην αφετηρία τους διάσπαρτες σε όλο το κοινωνικό πεδίο σχέσεις και θεσμούς δια των οποίων οργανώνεται η κοινωνική ζωή των λαϊκών τάξεων σε απόσταση από την πολιτεία και την αγορά. Συγκροτούνται, κατά βάση, μέσα από την προσπάθεια των λαϊκών τάξεων να καλύψουν με μια πολυεπίπεδη αυτοοργάνωση το κενό που αφήνει η σημερινή απόσυρση της πολιτείας (διάλυση κράτους πρόνοιας, ζώνες ανομίας). Η απόσυρση της πολιτείας όμως δεν απελευθερώνει εξωτερικές ως προς το κράτος ζώνες, αλλά ζώνες που

συμπεριλαμβάνονται στην κρατική τάξη αποκλειόμενες από αυτή (ζώνες εξαίρεσης).

Οι ρωγμές, οι απελευθερωμένες ζώνες, αυτή η πολλά υποσχόμενη εξωτερικότητα -εμβόλιμα δίκτυα, “πηγές εμβόλιμης αλληλεπίδρασης”, ο τόπος κυοφορίας αποφασιστικών διεργασιών της κοινωνικής αλλαγής- είναι προσωρινή, ασταθής και αβέβαιη. Υπάρχουν πρακτικές εντός/εκτός, στα όρια, αλλά όχι “έξω” από το βιοπολιτικό κράτος, τα αντικαπιταλιστικά κοινά δεν μπορούν απλώς να στρέψουν τα νώτα τους, δεν υπάρχει “έξοδος” χωρίς την καταστροφή του βιοπολιτικού κράτους. **Μπορούμε λοιπόν να μιλάμε για αντικαπιταλιστικά κοινά χωρίς να κρατάμε ζωντανή την προοπτική της καταστροφής του κράτους; Ποια τύχη μπορούν να έχουν οι ζώνες αυτονομίας στις ρωγμές, όσο σημαντικές κι αν είναι, αν θεωρηθούν ως ο τελικός σκοπός; Ίσως το να μαραζώνουν υπό την προστασία μιας φιλικής κυβέρνησης της Αριστεράς.**

Έτσι ή αλλιώς τίποτα δεν μπορεί να γίνει χωρίς τις χιλιάδες πρωτοβουλίες από την ίδια την κοινωνία, τον πολλαπλασιασμό και τη δικτύωση των εστιών αντίστασης, την αντικαπιταλιστική τους ριζοσπαστικοποίηση **-καμία πρωτοπορία δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κοινωνία.** Στο πλαίσιο που ορίζει αυτή η θεμελιώδης προϋπόθεση, μπορούμε να πούμε, όσον αφορά τις προοπτικές που ανοίγουν τα αντικαπιταλιστικά κοινά, ότι σήμερα είναι ζητούμενα:

- η αναγέννηση, μέσα από τις πρακτικές των κοινών, του “κινήματος το οποίο καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων”, αναγέννηση μέσα από προσπάθειες που για την ώρα παραμένουν άκαρπες, αντιφατικές και συχνά περιθωριακές.

- η διαμόρφωση πολιτικού σχεδίου -ή σχεδίων- εναντίον της ηγεμονίας του κράτους και του κεφαλαίου, δηλ. αντιηγεμονικού σχεδίου, η συγκρότηση των φορέων που είναι σε θέση να το αναλάβουν, που βρίσκονται σε μια οργανική σχέση μ’ ένα τέτοιο σχέδιο.

Μακροπρόθεσμα το ζητούμενο είναι η ανάπτυξη μέσα από δομές

βασικά κοινοτικού τύπου μιας ολόκληρης κοινωνίας ενάντια στο κράτος, της κοινωνίας που θα θέσει τα θεμέλια για να ιδρυθούν δια της επανάστασης οι πόλεις και οι ομοσπονδίες κοινοτήτων που θα πάρουν τη θέση του κράτους.

Ο απολογισμός των κινημάτων στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια είναι εξαιρετικά αντιφατικός: απελπιστικά φτωχές επιδόσεις στην αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία μαζί με αναβαθμισμένες εκφάνσεις των κοινών, όπως οι πλατείες και το κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες. Η κατάσταση είναι εγγενώς μη προβλέψιμη και φαίνεται να μας διαφεύγουν εντελώς τα υπόγεια ρεύματα που την υποστρώνουν. Έτσι δεν μπορούμε να διατυπώσουμε τις απόψεις μας για τα πεπρωμένα των αντικαπιταλιστικών κοινών παρά στη μορφή του μύθου, δηλαδή “συγκεκριμένων δημιουργιών της φαντασίας” που προσπαθούν όμως να ανοίξουν τον δρόμο στην έλλογη κατανόηση και τη συνειδητή δράση. Αυτό είναι το πνεύμα με το οποίο αναφερόμαστε στις δημοκρατίες των συνεταιρισμένων παραγωγών για να περιγράψουμε μελλοντικές κοινωνίες με έναν τρόπο που προσπαθεί να φέρει στο σήμερα τις αξίες και τις πολιτικές αρετές που αποδίδει σε μια ελεύθερη ανθρωπότητα.

Με αυτό το “μύθο” θέλουμε:

– Να αποδώσουμε στο πολιτικό πράττειν μια κεντρικότητα ανθρωπολογικού χαρακτήρα. Η κομμουνιστική κοινωνία -μια κοινωνία χωρίς τάξεις αλλά όχι χωρίς συγκρούσεις- σκιαγραφείται με μια πλούσια κι έντονη πολιτική ζωή στο κέντρο. Γι’αυτή την κοινωνία, η **άμεση δημοκρατία** δεν είναι ένα μεταβατικό πολίτευμα αλλά ένα αξιακό σύστημα, μια αντίληψη για τον άνθρωπο, ένας ολόκληρος πολιτισμός που την διέπει -η αντίθεσή της με τη σύγχρονη μεταπολιτική (τη σκοπιά του ιδιώτη) είναι ριζική.

– Να διατρανώσουμε την πίστη μας σε ένα πολυκεντρικό κόσμο, μια πλουραλιστική οικουμένη, εκείνη των 10,000 λαών, των 10,000 πατρίδων, των 10,000 πολιτισμών. Χιλιάδες πολιτικά κυρίαρχες πόλεις και ομοσπονδίες κοινοτήτων σε μια ελεύθερη

ανθρωπότητα, δεν θα είναι απλώς οι χιλιάδες παραλλαγές ενός πολιτειακού μοντέλου αλλά χιλιάδες διακριτοί πολιτισμοί οι οποίοι ολοκληρώνονται σ' ένα πλήθος ανεξάρτητων και διαφορετικών μεταξύ τους δημοκρατιών. Τα σύγχρονα μεγα-κράτη - κι ακόμη περισσότερο μια ομοιογενής κι αδιαφοροποίητη παγκόσμια πολιτεία- είναι εντελώς ασύμβατα με τη δημόσια ελευθερία.

- Να δηλώσουμε τη σημασία που έχει για την ελευθερία μια ορισμένη σχέση δημόσιου-προσωπικού χώρου, μια σχέση που μόνο η πόλη μπορεί να προσφέρει, ούτε το χωριό, ούτε οι απρόσωπες μαζικές κοινωνίες μπορούν να το κάνουν. Στην πόλη τα μεγέθη δεν είναι τόσο μεγάλα ώστε να αποτρέπουν τον έλεγχο των πολιτών στην πολιτεία, είναι όμως αρκετά μεγάλα για να επιτρέπουν την αποκέντρωση επίσης και προς τα κάτω και την καλύτερη διασφάλιση του προσωπικού χώρου.

Όπως το έθνος-κράτος υπήρξε ο κατεξοχήν τόπος της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, έτσι και η πόλη είναι ο προνομιακός τόπος της άμεσης δημοκρατίας. Όπως στην αστική κοινωνία το κοινό αγαθό ήταν η φαντασιακή κοινότητα του έθνους και στην κλασική Ελλάδα, τη Σουμερία και τη μεσαιωνική Ιταλία ήταν η πόλη, έτσι και το κοινό αγαθό σε μια ελεύθερη ανθρωπότητα θα μπορούσε να είναι η δημοκρατία των συνεταιρισμένων παραγωγών (πόλη ή ομοσπονδία κοινοτήτων).

Με τις δημοκρατίες των συνεταιρισμένων παραγωγών -ένα μύθο, ένα παράδειγμα, μια υπόθεση εργασίας- όπως και γενικότερα με την έννοια των **“κοινών της πόλεως”** ερχόμαστε να επικεντρώσουμε τη συζήτηση για τις προοπτικές των αντικαπιταλιστικών κοινών, πρόσκαιρα ανακτημένων λαϊκών αυτονομιών σήμερα, στην πολιτική και την πόλη.

Για την Άρεντ τα κοινά είναι η δημόσια σφαίρα, στην καθομιλουμένη τα κοινά είναι τα πολιτικά, μια πολιτική ζωή ανοιχτή στη συμμετοχή. Χωρίς ένα πολιτικό σχέδιο εναντίον της ηγεμονίας του κράτους και του κεφαλαίου τα κοινά των λαϊκών τάξεων δεν είναι παρά μερικές -μεταξύ πολλών άλλων- υποθέσεις

της ιδιωτικής κοινωνίας. Και το ζητούμενο δεν είναι απλώς ένα κάποιο πολιτικό σχέδιο αλλά μια πραγματική διαδικασία “αντιηγεμονίας” που υπερβαίνει την αστική πολιτική σε ένα αναβαθμισμένο πολιτικό πράττειν –που υπερβαίνει την αφηρημένη πολιτική, την αντιπροσωπευτική δημοκρατία με την άμεση δημοκρατία. Μια διαδικασία που κορυφώνεται σ’έναν αγώνα ζωής και θανάτου με την αστική πολιτεία.

Αναφέρθηκε ήδη η στενή σχέση, σχέση καταγωγής, της δημοκρατίας (και της πολιτικής) με την πόλη. Οι πόλεις, οι συνοικίες και οι γειτονιές τους είναι σήμερα ο κατεξοχήν τόπος στον οποίο συνυπάρχει σε φυσική εγγύτητα όλη η ποικιλία των δομών (οικονομικές, πολιτισμικές, πολιτικές) που συμπεριλάβαμε στα κοινά. Τόπος στον οποίο θα μπορούσαν να αναπτυχθούν σχετικά ολοκληρωμένα όλες εκείνες οι κοινωνικές σχέσεις οι οποίες, ενθαρρύνοντας τις οικονομικές δραστηριότητες, θα επέτρεπαν στους ανθρώπους να παράγουν ξανά με μη οικονομικά κίνητρα.

Από την άλλη μεριά όμως, με την παγκοσμιοποίηση και την βιοπολιτική παραγωγή σχηματίζεται και ισχυροποιείται ένα πλανητικό δίκτυο “οικουμενικών πόλεων” (μεγα-πόλεων) πολλές φορές σε βάρος της εξουσίας του εθνικού κράτους. Οι μεγα-πόλεις “...ο τόπος ανάπτυξης και ανατροπής του νέου τρόπου της καπιταλιστικής παραγωγής... του νέου τρόπου της κρατικής εξουσίας” (Κωτσάκης) αποτελούν την άρνηση εκείνου του τόσο σημαντικού κοινού στο οποίο αναφερόταν το περίφημο “δικαίωμα στην πόλη”. Έτσι ή αλλιώς οι πόλεις είναι ένα από τα πιο κρίσιμα πεδία για τις συγκρούσεις που έρχονται.

Υ.Γ.

Και τί γίνεται με την **τοπική αυτοδιοίκηση**; Μήπως η τόσο μεγάλη σημασία που αποδίδουμε στην πόλη τακτικά και στρατηγικά, κοντοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, θα έπρεπε να μας οδηγήσει σε μια συστηματική και οργανωμένη παρέμβαση στους δήμους και τις κοινότητες π.χ. μέσα από τη συγκρότηση δημοτικών κινήσεων με ελευθεριακά χαρακτηριστικά; Εάν το ξήλωμα της καπιταλιστικής οικονομίας μπορεί να αρχίσει με πρακτικές εντός/εκτός αγοράς

όπως αυτές της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας, γιατί να μην ξεκινήσει “άμεσα” το ξήλωμα του αστικού κράτους μέσα από τα κινήματα πόλης, τα οποία στο μέτρο που κατάφερναν να αρθρώσουν ένα ολόκληρο κόσμο των κοινών θα μπορούσαν να αναλάβουν εδώ κι εκεί την δημοτική εξουσία με σκοπό να τη διαλύσουν σ’ ένα “ανοιχτό εργαστήριο συναινετικών παρεμβάσεων και πλουραλιστικών δημιουργιών νομοθετικών κανόνων” (Νέγκρι και Χαρντ); Ξεκινώντας από προβληματισμούς σ’ αυτό το μήκος κύματος, μερικοί στοχαστές που εμφορούνται από ελευθεριακές ιδέες προτείνουν π.χ. **την παρέμβαση στις δημοτικές εκλογές.**

Πρόκειται για μια δύσκολη αλλά πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση η οποία θα έπρεπε να ανοίξει άμεσα, καθώς μάλιστα η επικείμενη αναθεώρηση του Καλλικράτη και η σχετική δημόσια συζήτηση θα μπορούσε να μας δώσει μια ευκαιρία να εξηγήσουμε στον κόσμο τί είδους δήμους και κοινότητες θέλουμε. Σε κάθε περίπτωση όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι **οι δήμοι είναι μέρος της πολιτικής εξουσίας** και μάλιστα ένα μέρος το οποίο σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης αναβαθμίζεται, ακριβώς τη στιγμή που ένας ολόκληρος πολιτικός πολιτισμός που συνδεόταν με το έθνος κράτος, σβήνει.

Η μεγάπολη, όπως είπαμε, δεν είναι η πόλη αλλά η άρνηση της πόλης, όχι ο τόπος της άμεσης δημοκρατίας αλλά εκείνος της σύγχρονης ολιγαρχίας. Φυσικά και δεν μπορεί να διοικηθεί με άμεση δημοκρατία ο δήμος της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης και πολύ περισσότερο εκείνος της Νέας Υόρκης, του Λονδίνου ή της Σαγκάης. Ο απολογισμός κινήσεων πόλης οι οποίες μετά από δεκαετίες κινηματικής δράσης κατάφεραν να πάρουν τη δημοτική εξουσία, δυστυχώς δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικός. Ωστόσο η πρόκληση που αντιπροσωπεύουν αυτά τα ερωτήματα είναι μεγάλη και κάποιες πρώτες επεξεργασίες για να δοθούν κάποια στιγμή οι απαντήσεις πρέπει να αρχίσουν άμεσα.

Χακεύοντας τα Κινήματα και την Πολιτική – Για μία Συμμαχία για τα Κοινά & την ΚΑΟ

Αντώνης Μπρούμας

Η Ανάγκη

Είναι κοινή η παραδοχή ότι στην Ελλάδα της κρίσης τα κινήματα και οι πολιτικές οργανώσεις στάθηκαν αναντίστοιχα του βάθους και της σημασίας της κοινωνικής σύγκρουσης. Εφόσον δοκιμάστηκαν σχεδόν τα πάντα, ποιο ήταν τελικά το στοιχείο που απουσίαζε από τα κινήματα και τις πολιτικές οργανώσεις και οδήγησε σε αυτή την αναντιστοιχία; Μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008, το πανκοινωνικό κίνημα των πλατειών, την εκλογή της Αριστεράς στην κυβέρνηση, τη σύσσωμη συμμετοχή της κοινωνίας στο προσφυγικό δεν μπορούμε πια να εθελοτυφλούμε.

Αναγκαία (όχι όμως μοναδική) προϋπόθεση για την εξάλειψη αυτής της αναντιστοιχίας καθώς και για τους όποιους ριζοσπαστικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς είναι η πρότερη συγκρότηση μαζικής λαϊκής εξουσίας (poder popular). Η διαδικασία αυτή γίνεται από τα κάτω, στη βάση της κοινωνίας. Και απαραίτητα απαιτεί μετάβαση από το υπάρχον πεπερασμένο παράδειγμα κινήματων σε ένα ανώτερο παράδειγμα κυκλοφορίας / συσώρευσης της κοινής μας δύναμης.

Αν συμφωνούμε με τα παραπάνω, τότε το ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής: Ποιο είναι το εναλλακτικό αυτό παράδειγμα για τα κινήματα και πώς το οικοδομούμε;

Η Συγκυρία

Οι παρούσες συνθήκες ευνοούν τη συγκρότηση μίας ευρύτερης

δικτύωσης των κινημάτων. Οι ευνοϊκές αυτές συνθήκες έχουν να κάνουν (1) με τα κινήματα, (2) με την πολιτική συγκυρία, και (3) με τις ομάδες ανθρώπων, που μπορούν να πλαισιώσουν τη συμμαχία.

Η ευνοϊκή συγκυρία σε σχέση με τα κινήματα έχει ως εξής:

- Η ύφεση των μαζικών κινητοποιήσεων δίνει τον χρόνο για συσσώρευση δύναμης και οργανωτικούς μετασχηματισμούς πριν την έναρξη του επόμενου κύματος κινητοποίησης. Είναι αναγκαία άλλωστε η ύπαρξη κινηματικών δομών, που θα μπορούν να δώσουν στο νέο αυτό κύμα μία καλύτερη προοπτική για κοινωνική αλλαγή.
- Η αποδυνάμωση της λογικής του θρυμματισμού και του σεχταρισμού εντός των κινημάτων λόγω της κρίσης δημιουργεί ένα πιο δημιουργικό φαντασιακό σε μία σιωπηρή πλειοψηφία αγωνιστών των κινημάτων.

Η ευνοϊκή πολιτική συγκυρία για τη συγκρότηση της συμμαχίας έχει ως εξής:

- Η αποδυνάμωση της ελκυστικότητας του αντιπροσωπευτισμού δίνει ενδεχομενικά τη δυνατότητα για αναζήτηση προοπτικής στην οριζόντια παραγωγική οργάνωση με πολιτικούς όρους.
- Η αδυναμία της Αριστεράς να συγκροτήσει εναλλακτικό κοινωνικό πόλο εξαιτίας της ενσωμάτωσής της στο κράτος ανοίγει τον χώρο για συμμαχίες στην κοινωνική βάση, που θα αναλαμβάνουν να παίξουν τον ρόλο αυτόν.
- Η παγκόσμια άνοδος της αντισυστημικής ακροδεξιάς δεν αφήνει περιθώριο για την παραμονή στο υπάρχον παράδειγμα οριζοντιότητας, αυτό της διασποράς / κατακερματισμού δυνάμεων και της σχέσης αντιθετικής ετερονομίας σε σχέση με το κυρίαρχο πολιτικό / οικονομικό σύστημα.

Η ευνοϊκή συγκυρία σε σχέση με τους ανθρώπους που μπορούν να πλαισιώσουν τη συμμαχία έχει ως εξής:

- Μεγάλος αριθμός αγωνιστών των κινημάτων βρίσκεται σε

φάση αναζήτησης, ενώ οι υπάρχοντες πολιτικοί σχηματισμοί κάθε είδους ρευστοποιούνται.

- Υπάρχουν κάποιες υποτυπώδεις δομές στον χώρο των Κοινών και της ΚΑΟ, ο κόσμος γύρω από τις οποίες είναι δεκτικός για αποδοχή νέων ιδεών, με διάθεση για συνεργασία, παραγωγή και δικτύωση με σκοπό μία συνολικότερη προοπτική.
- Υπάρχει ένας ευρύτερος κόσμος με πολιτικές ανησυχίες, ο οποίος βρίσκεται στο περιθώριο της μισθωτής εργασίας και της κατανάλωσης και, συνεπώς, έχει μεγαλύτερα κίνητρα και μεγαλύτερη ευχέρεια, για να αλλάξει παραγωγικό παράδειγμα, αν αυτό το παράδειγμα του παρέχει τα στοιχειώδη.

Το Σχέδιο

Προσπάθειες για συντονισμό και δικτύωση πολιτικών και κοινωνικών φορέων έχουν λάβει χώρα στο παρελθόν, χωρίς όμως ιδιαίτερη επιτυχία. Τα **μοτίβα αποτυχίας** τέτοιων προσπαθειών είναι λίγο πολύ τα εξής:

(i) Οι προσπάθειες ευρύτερης οριζόντιας δικτύωσης και συντονισμού αποτυγχάνουν ήδη κατά την προσπάθεια συγκρότησής τους. Οι ενδιαφερόμενες ομάδες προσέρχονται με κατασταλαγμένες πολιτικές απόψεις και προχωρούν σε μία απόπειρα σύγκλισης, η οποία χάνεται σε μία φθοροποιό διαδικασία για την ανακάλυψη ενός *a priori* απολύτως ορθού πολιτικού πλαισίου και διαδικασίας, στο οποίο μάλιστα είναι συχνά προαπαιτούμενο να συμφωνεί ο καθένας κατά 100%. Ακόμη και στην περίπτωση που τέτοιες προσπάθειες δικτύωσης και συντονισμού γίνονται με μαζικούς όρους, δηλαδή με την κοινωνία μέσα, ο κόσμος αποθαρρύνεται από τη διαδικασία και αποχωρεί.

Τελικώς, τέτοιες προσπάθειες διαπιστώνουν το αυτονόητο. Σύγκληση μεταξύ αμετακίνητων πολιτικών θέσεων προς αναζήτηση ενός υποτιθέμενα *a priori* ορθού πλαισίου, που ήδη κάπου σε κάποιο μυαλό υπάρχει, δεν είναι μόνο αδύνατες αλλά και άχρηστες, αφού δεν παράγουν τίποτα νέο.

(ii) Οι προσπάθειες συνένωσης πολιτικών φορέων της Αριστεράς γίνονται συνήθως για την κάθοδο σε αντιπροσωπευτικές θεσμικές διαδικασίες. Όταν τέτοιες προσπάθειες πολιτικών φορέων της Αριστεράς (αλλά και της Αναρχίας) γίνονται με σκοπό τη συνένωση δυνάμεων στις κινητοποιήσεις και στα κινήματα, ήδη εκκινούν χωρίς την κοινωνία και με μία μίνιμουμ “συμφωνία κυρίων” μεταξύ ομάδων ή πολιτικών οργανώσεων. Με την πάροδο του χρόνου τέτοιες προσπάθειες φυλλορροούν σε διαδικαστικού χαρακτήρα συναντήσεις μεταξύ εκπροσώπων πολιτικών οργανώσεων. Σε κάθε περίπτωση τέτοιες διαδικασίες είναι ακατάλληλες για το χτίσιμο λαϊκής εξουσίας, γιατί δεν καθιστούν συμμετόχο την κοινωνία.

Το αποτέλεσμα είναι πως, όσες προσπάθειες δικτύωσης έχουν γίνει, οδηγούν σε ένα άθροισμα δυνάμεων, το οποίο είναι τελικά λιγότερο από τις επιμέρους δυνάμεις που τις απαρτίζουν. Είτε όμως περάσουν το στάδιο της συγκρότησης και αποστεωθούν στη συνέχεια είτε καταστραφούν στο στάδιο της συγκρότησης, τέτοιες προσπάθειες αφήνουν στους συμμετέχοντες μία εμπειρία βαθιάς αποτυχίας, παρ’ όλη την προσπάθεια. **Η δε επανάληψη της αποτυχίας λειτουργεί τιμωρητικά για το άτομο**, που κάθε φορά διαθέτει δυνάμεις για τέτοιους σκοπούς. Η συνολική μάλιστα εμπειρία των προσπαθειών δικτύωσης είναι σε προσωπικό επίπεδο εντόνως αρνητική και αποθαρρυντική, αφού οι παραστάσεις στο επίπεδο του βιώματος είναι οι αδιέξοδες και αντιπαραγωγικές τριβές ή οι αποστεωμένες διαδικασίες, που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Το πιο σημαντικό, οι προσπάθειες δικτύωσης, που έχουν γίνει, δεν σχεδιάζονται με τέτοιους όρους ώστε να γίνονται **με την κοινωνία** και να απευθύνονται σε αυτή. Επίσης, αποτελούν προσπάθειες δικτύωσης, που περιορίζονται αποκλειστικά στο πολιτικό επίπεδο, και δεν επεκτείνονται στην παραγωγή. Όλα αυτά έχουν οδηγήσει τα εγχώρια κινήματα σε μία τάση αποφυγής δικτύωσης και συντονισμού, ακόμη και σε στοιχειώδες επίπεδο.

Σήμερα είμαστε πιο ώριμοι από ποτέ μέσα από τις εμπειρίες των αποτυχιών μας να χακέψουμε τα κινήματα και την πολιτική. Δεν

υπάρχει *a priori* πολιτική ορθότητα, που πρέπει να ανακαλύψουμε μέσα από διαδικασίες μεταξύ μας διαβούλευσης. Αυτά μπορούμε μόνο να τα εφεύρουμε εκ των υστέρων μέσα από μια επίπονη πράξη, παράγοντας συνεχώς μεταξύ μας εγχειρήματα και κοινωνικές σχέσεις. Οφείλουμε δηλαδή πρώτα να πράξουμε, για να υπάρξουμε, κοινώς να ακολουθήσουμε την πραξοκρατία (*doocracy*) των χάκερ. Ή, κατά τα ζαπατιστικά πρότυπα, το πολιτικό πλαίσιο, που θα μας ενώνει πραγματικά, μπορεί μόνο να χτιστεί μέσα από τις κοινωνικές ανάγκες και η πολιτική διαδικασία μέσα από το βίωμα.

Μία συμμαχία των κινημάτων και της κοινωνίας, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες μας, δεν μπορεί παρά να είναι μία κοινωνική συμμαχία, που να συνδυάζει την πολιτική με την παραγωγή. Ένας τέτοιος συνδυασμός είναι σήμερα πιο αναγκαίος από ποτέ για οποιαδήποτε κινηματική δραστηριότητα για τους εξής λόγους:

(α) οι άνθρωποι των κινημάτων αντιμετωπίζουν σοβαρά προσωπικά αδιέξοδα, που φτάνουν μέχρι το σημείο της αδυναμίας υλικής αναπαραγωγής, **(β)** η εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης και η οικονομική ένδεια περιορίζουν τον προσωπικό χρόνο αλλά και τον συλλογικό χρόνο κάθε εγχειρήματος της ΚΑΟ που αγωνίζεται να επιβιώσει, **(γ)** η μεγαλύτερη αδυναμία απόδοσης προοπτικής για τα κινήματα εστιάζεται στις καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων, εκεί που αποχωρεί ταχύτατα το κράτος και η αγορά, και **(δ)** οποιουδήποτε είδους λαϊκή εξουσία ιστορικά συνενώνει αδιάσπαστα στις δομές της την πολιτική με την παραγωγή, αντίθετα με ό,τι πρεσβεύει ο αστικός τρόπος σκέψης, που διαπερνά την Αριστερά και την Αναρχία.

Επιπλέον, για να μπορέσει να έχει τον απαιτούμενο κοινωνικό αντίκτυπο, μια τέτοια κοινωνική συμμαχία οφείλει να καταστεί μια συμμαχία των εγχειρημάτων / κινημάτων τόσο των Κοινών όσο και της ΚΑΟ. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ Κοινών και ΚΑΟ δεν είναι ούτε ξεκάθαρη ούτε και αυτονόητη. Η ιδανική σχέση της ΚΑΟ με τα Κοινά αγαθά είναι μια σχέση διαλεκτική και αμοιβαίως ενδυναμωτική. Τα Κοινά αναπαράγονται μέσα από έναν ανώτερο

ποιοτικά τρόπο, ο οποίος βασίζεται στη δημόσια συσσώρευση πόρων και αξίας (pooling), συγκριτικά με το κεφάλαιο, το οποίο βασίζεται στην ιδιωτική συσσώρευση πόρων και αξίας. Εντούτοις, τα κοινά αναπτύσσονται σε ασυμβατότητα με το κυρίαρχο σύστημα κυκλοφορίας αξίας της εμπορευματικής αγοράς.

Αυτό καθιστά τα Κοινά μη βιώσιμα, όπου απαιτείται ιδιαιτέρως μεγάλη ένταση εργασίας και αδυναμία συσσώρευσης αυτής μέσα από οικονομίες έκτασης (economies of scope). Συνεπώς, τα Κοινά αναγκαστικά αναπτύσσουν όρια σε σχέση με την αγορά στα σημεία εκείνα, που απαιτούν ένταση εργασίας. Σε μία στρατηγική συνδυασμού Κοινών και ΚΑΟ με σκοπό τη διεύρυνση των Κοινών η ΚΑΟ τοποθετείται στην περιφέρεια των Κοινών, εκεί όπου αυτά οριοθετούνται από την αγορά. Με αυτόν τον τρόπο η ΚΑΟ παρέχει στα Κοινά τη δυνατότητα εντατικής εργασίας και άρα εν δυνάμει βιωσιμότητας. Συνεπώς, μία σφαίρα εναλλακτική προς τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο κοινωνικής αναπαραγωγής, που λειτουργεί ανταγωνιστικά και με δυνατότητες διεύρυνσης σε βάρος του κεφαλαίου και της αγοράς, αναγκαστικά συγκροτείται μέσα από μια σύμπραξη μεταξύ των Κοινών και της ΚΑΟ, με τα Κοινά στο διαρκώς διευρυνόμενο κέντρο και την ΚΑΟ στην περιφέρεια.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, μια τέτοια συμμαχία μπορεί να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Κοινωνική, δηλαδή μη αντιπροσωπευτική, συμμαχία.
- Συμμαχία Κοινών & ΚΑΟ.
- Με αυτονομία δομών, αποφάσεων και δράσης.
- Συμμετέχοντες: άτομα / παραγωγικά εγχειρήματα.
- Πολιτική / παραγωγική συμμαχία.

Πολιτικό Πλαίσιο

Το πολιτικό πλαίσιο μιας συμμαχίας των κινήματων, που να ανταποκρίνεται στη συγκυρία, αναγκαστικά εμπνέεται από την προοπτική μίας κοινωνίας βασισμένης στα Κοινά αγαθά. Τα Κοινά είναι ένας πολύ παλιός τρόπος κοινωνικής αναπαραγωγής, ο οποίος κατατρώχεται από τις παραδοσιακές ιεραρχίες που

ιστορικά καθόρισαν τις ανθρώπινες κοινότητες. Μία τέτοια συμμαχία θα στοχεύει στη συγκρότηση και διάχυση δημοκρατικών Κοινών, δηλαδή στην ανύψωση της ανθρώπινης κοινότητας σε ανώτερο επίπεδο, αυτό της κοινότητας με μη διαχωρισμένους θεσμούς δύναμης και χωρίς ιεραρχίες.

Στη συγκρότηση του πολιτικού πλαισίου μιας τέτοιας συμμαχίας είναι σκόπιμο να αποφευχθούν οι εξής προσεγγίσεις:

- Η αναζήτηση ενός πολιτικού πλαισίου, που να αντιπροσωπεύει σε απόλυτο βαθμό τις απόψεις κάθε συμμετέχοντος αντί για ένα πολιτικό πλαίσιο – σημείο σύγκλισης των μερών, που απαρτίζουν τη συμμαχία.
- Η αναζήτηση ενός πολιτικού πλαισίου, το οποίο στο επίπεδο του περιεχομένου δεν θα αποπειράται προκαταβολικά να εφεύρει την απόλυτα ορθή πολιτική στόχευση αντί για ένα πολιτικό πλαίσιο, το οποίο θέτει την πολιτική στόχευση ως διαρκώς εξελισσόμενη και υπό διαμόρφωση μέσα από τις κοινωνικές ανάγκες.
- Η αναζήτηση ενός πολιτικού πλαισίου, το οποίο στο επίπεδο της διαδικασίας δεν θα αποπειράται προκαταβολικά να εφεύρει την απόλυτη πολιτικά ορθή διαδικασία αντί για ένα πολιτικό πλαίσιο, το οποίο θέτει την πολιτική διαδικασία ως διαρκώς εξελισσόμενη και υπό διαμόρφωση μέσα από τις μαζικές διαδικασίες.

Στρατηγικοί Στόχοι / Παρεμβάσεις στα Κινήματα και την Κοινωνία

Μία τέτοια συμμαχία μπορεί να εξελιχθεί σε μια **κοινωνική συμμαχία νέου τύπου**. Δεν θα πρόκειται ούτε για μία οργάνωση με μέλη, ούτε για μία δικτύωση φορέων, ούτε καν για μία προσπάθεια συντονισμού εγχειρημάτων. Θα στοχεύει να γίνει η ίδια η συμμαχία ένα Κοινό, δηλαδή μία δεξαμενή δύναμης στην οποία τα εγχειρήματα των κινημάτων συσσωρεύουν δυνάμεις αλλά και λαμβάνουν οφέλη, μία ζωντανή και διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία / σχέση ανάμεσα στα κινήματα, η οποία έχει ως σκοπό να παράγει διαρκώς νέες δομές συνεργασίας και να αναπαράγεται, μόνο στο μέτρο που παράγει καινοτόμες κοινωνικές σχέσεις.

Μέσα από μία τέτοια συμμαχία μπορούν να επιτευχθούν αποτελεσματικά εξής:

- Ενδυνάμωση υπαρχόντων παραγωγικών εγχειρημάτων / εγχειρημάτων Κοινών μέσα από τον συντονισμό και δημιουργία νέων.
- Παραγωγή συγκροτημένου και διακριτού λόγου από τη σκοπιά των κινημάτων των Κοινών και της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Παραγωγή και διεκδίκηση εμπεριστατωμένων και άμεσα εφαρμόσιμων πολιτικών διαδικασιών για τα Κοινά και την ΚΑΘ από τη σκοπιά της κοινωνίας σε τοπικό, περιφερειακό και πανκοινωνικό επίπεδο.
- Κοινωνικοί αγώνες για τα Κοινά και την Κοινωνική Οικονομία.
- Συγκρότηση απτών παραγωγικών εναλλακτικών. Δημιουργία ή/και ανάδειξη επιτυχημένων παραδειγμάτων και προσπάθεια διάδοσής τους.
- Δικτύωση των εγχώριων κινημάτων με αντίστοιχες κοινωνικές δυνάμεις του εξωτερικού.
- Απόδοση συνολικής προοπτικής για τα κινήματα μέσα από την παραγωγή με πολιτικούς όρους.

Αντί Επιλόγου

Μας αναλογούν όλα τα παραπάνω; Ακόμη κι αν δεν αναλογούν σε εμάς, αναλογούν στην ελληνική κοινωνία, στις δημιουργικές της δυνάμεις όπως εκδηλώθηκαν στον Δεκέμβρη του 2008, στο κίνημα των πλατειών, στο προσφυγικό. Της αξίζει ένα καλύτερο μέλλον. Έχουμε δύο επιλογές: **(α)** Να μην ανταπεξέλθουμε στην ευθύνη, όπως έχει συμβεί στο παρελθόν, ή **(β)** Να υπερβούμε τους εαυτούς μας και να τα καταφέρουμε.

Όλοι οι όροι είναι στη θέση τους. Λείπουμε μόνο εμείς /εσείς /οι άλλοι /όλοι.

Το Νερό (πάλι) στο Στόχαστρο

Γιώργος Παπαχριστοδούλου

Έχουμε πια εξοικειωθεί με την πρόβλεψη ότι «ο επόμενος παγκόσμιος πόλεμος θα γίνει για το νερό». Μήπως, εντούτοις, παγκοσμίως βιώνουμε επεισόδια ενός τέτοιου πολέμου, ο οποίος αφορά ένα φυσικό αγαθό με την ιδιαιτερότητα ότι είναι ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ για την ύπαρξη της βιόσφαιρας; Η Ινδή ακτιβίστρια Βαντάνα Σίβα στο βιβλίο της «Πόλεμοι για το νερό» (εκδ. Εξάρχεια) υποστηρίζει ότι «πολιτικές συγκρούσεις για τους πόρους κρύβονται ή συγκαλύπτονται» (σελ. 28) φέρνοντας ως παράδειγμα τη σύρραξη μεταξύ Παλαιστινίων και Ισραηλινών. Προσθέτει ότι «ο πόλεμος για το νερό είναι παγκόσμιος, με διάφορες κουλτούρες και οικοσυστήματα που μοιράζονται τον κοινό θεσμό του νερού ως οικολογική αναγκαιότητα να εναντιώνονται στην εταιρική κουλτούρα της ιδιωτικοποίησης, της απληστίας και της περίφραξης των κοινών υδατικών πόρων» (σελ. 27).

Πράγματι, απέναντι στους αγώνες των κοινωνιών για την υπεράσπιση του νερού ως δημόσιου κοινωνικού αγαθού βρίσκονται οι πολυεθνικές, τα κράτη, πολυεθνικοί οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, και τα κερδοσκοπικά κεφάλαια.

Άλλοτε, αυτός ο υπαρκτός πόλεμος περιλαμβάνει πραγματικά πυρά, άλλοτε κρύβεται πίσω από εμπορικές συμφωνίες, κυβερνητικές αποφάσεις, διεθνείς νομοθετήσεις, διαφημιστικές καμπάνιες δισεκατομμυρίων. Τα κέρδη και η ισχύς που σημαίνει ο ορατός ή αόρατος έλεγχος του νερού αποτελούν τον κοινό παρονομαστή όλης της παραπάνω συμμαχίας, ανεξάρτητα από τους μεταξύ τους ανταγωνισμούς. Κράτος και Αγορά συν-αγωνίζονται στο πώς θα απαξιώσουν, εμπορευματοποιήσουν, αφαιρέσουν, περιφράξουν τον

κρίσιμο φυσικό πόρο. Από, σε βάρος και στο όνομα της κοινωνίας.

Σε ποιον ανήκει το νερό;

Σε ποιον ανήκει όμως το νερό; Πρώτα από όλα, αποτελεί φυσικό αγαθό το οποίο μπορεί να το διαχειριστεί η κοινωνία κατοχυρώνοντας μια άμεση, ορθολογική, οικολογική διαχείριση. Σύμφωνα με το ρωμαϊκό δίκαιο νερό, γη, αέρας, ήλιος, φωτιά (η ενέργεια με σύγχρονους όρους) είναι κοινά φυσικά αγαθά (φυσικά κοινά), τα οποία ανήκουν σε όλους. Για αυτόν τον λόγο δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενα ιδιωτικής και αποκλειστικής ιδιοποίησης από κανέναν. Ανήκουν εξίσου στον άνθρωπο, τα φυτά και τα ζώα. Αυτή η αντίληψη αποκρυσταλλώθηκε αργότερα και στον ιουστινιάνειο κώδικα όπου διαβάζουμε: «σύμφωνα με τον φυσικό νόμο, ο αέρας, τα νερά που κυλούν, η θάλασσα, άρα και ο αιγιαλός, είναι κοινά σε όλους τους ανθρώπους». Η ανάδυση του καπιταλισμού στο ιστορικό προσκήνιο (17ος αιώνας) έφερε τις πρώτες περιφράξεις των «κοινών αγρών» (μια μορφή εξάρτησης των γεωργών από τον μισθό μέσω της καταστροφής του κοινού αγαθού) για να φτάσουμε στη σημερινή επέκταση της αντίληψης αυτής και στην περίπτωση του νερού, το οποίο, εκτός από τα ως τώρα δεινά του κρατικισμού, έχει πλέον να αντιμετωπίσει τα δεινά της ιδιωτικοποίησης. Μέσω της ιδεολογίας της «ανάπτυξης», το εφιαλτικό όραμα που μοιράζονται εξίσου Αριστερά και Δεξιά, το νερό σταδιακά μετατρέπεται σε πλήρες εμπόρευμα από κοινωνικό αγαθό, από αγαθό που μπορεί να το διαχειριστεί η κοινωνία με οικολογικό πρόσημο, μέσω θεσμών άμεσης συμμετοχής.

Εάν λ.χ. από τη δεκαετία του '60 και νωρίτερα το νερό ενός ποταμού ή μιας λίμνης αντιμετωπίζεται κυρίως ως συντελεστής παραγωγής είτε στη χημική γεωργία είτε στην βιομηχανία, με τις αντίστοιχες επιπτώσεις στα οικοσυστήματα, από τη δεκαετία του '80, εποχή της παγκόσμιας αντεπίθεσης του νεοφιλελευθερισμού (θάτσερ, Ρέιγκαν), εντείνεται η τάση ιδιωτικοποίησης μέσω εταιρειών που πλέον εμφιαλώνουν το πόσιμο νερό, αντλώντας ποσότητες χωρίς ουσιαστικό έλεγχο και σε εξευτελιστικές τιμές, όπως συμβαίνει έως σήμερα στην Ελλάδα, με την περιφέρεια

Ηπείρου να έχει το θλιβερό προνόμιο να φιλοξενεί τους δύο μεγαλύτερους εγχώριους «βαρώνους του νερού». Στο πλαίσιο αυτό, μέχρι τα τέλη του 2000, τουλάχιστον 93 κράτη προστέθηκαν στον κατάλογο όσων είχαν ιδιωτικοποιήσει εν μέρει ή συνολικά τα δίκτυα νερού. Πέντε εταιρείες (κατά των πρότυπα των μεγάλων αδελφών του πετρελαίου) κυριαρχούν στην παγκόσμια αγορά «υπηρεσιών νερού»: οι γαλλικές Suez, Vivendi και Saur, η αγγλογερμανική RWE-Thames και η αμερικανική Bechtel. Αυτή η παγκόσμια τάση περίφραξης του νερού, η μετατροπή του σε προϊόν προς εμπορία, συμβαδίζει με την απαξίωση των δημοσίων δικτύων (εμφιαλωμένο αντί νερό βρύσης), την ιδιωτικοποίηση των πηγών, την ένταξη του νερού στο κυρίαρχο καταναλωτικό πρότυπο της ποικιλίας και του «ιδιαίτερου», λες και πρόκειται για κρασί, μύρα ή σοκολάτα.

Κρατικοί σχεδιασμοί υπέρ εταιρειών

Ας προσέξουμε το εξής: έως τα τέλη της δεκαετίας του '90 στην περίπτωση των υδροηλεκτρικών φραγμάτων σε Αχελώο, Άραχθο, Αώο, Αλιάκμονα, η κρατική ΔΕΗ είναι εκείνη που σχεδιάζει. Το νέο πλαίσιο που φέρνει η έναρξη της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, κατ' απαίτηση της ΕΕ (με την προοπτική από τον Ιούλη του 2007 να ανοίξει η αγορά για όλους τους καταναλωτές-δηλαδή και την οικιακή κατανάλωση), σε συνδυασμό με μια προβλεπόμενη πτώση κερδοφορίας του κατασκευαστικού τομέα, μετά τους Ολυμπιακούς του 2004, ισχυροποιούν αυτό που αποκαλούμε ενεργειακό-κατασκευαστικό λόμπι το οποίο ενδιαφέρεται ιδιαίτερω για φαραωνικά έργα παραγωγής ενέργειας. Έργα τα οποία έχουν σχεδιαστεί από το κράτος για να υπηρετήσουν το μοντέλο της απεριόριστης μεγέθυνσης, το μοντέλο της αφθονης ενέργειας, χωρίς να τίθεται το ερώτημα «ενέργεια από τι και για ποιον», το οποίο αναδύθηκε στο δημόσιο λόγο από το πανελλαδικό κίνημα πολιτών κατά των εργοστασίων λιθάνθρακα, τις τοπικές πρωτοβουλίες αντίστασης στις ανεμογεννήτριες-εξυπηρέτησης του ενεργοβόρου κέντρου.

Το αντίτιμο για την καταστροφή ορεινών οικοσυστημάτων, όπως αυτών της Πίνδου, είναι τα χιλιάδες ευρώ στο ασταθές

χρηματιστήριο της ενέργειας. Αυτή η επιμονή στη λογική των μεγάλων έργων συνδυάζεται με τις κατά καιρούς βόμβες κρότου των εκπροσώπων του πολιτικού συστήματος – την ισχυρή Ελλάδα του Σημίτη, την «πράσινη ανάπτυξη» του Γιώργου Παπανδρέου, το λογικοφανές επιχείρημα του Γιώργου Σουφλιά ότι το νερό του Αχελώου χύνεται ανεκμετάλλευτο στη θάλασσα, το σαξές στόρυ. Στόχος η εξασθένηση των κοινωνικών αντιστάσεων από οικονομικούς δολοφόνους με αριστερό ή δεξιό προσωπείο με τη μέθοδο του φαστ τρακ. Εσχάτως, η γενικόλογη ρητορική του save the planet συνάντησε την αριστερή λατρεία της «ανάπτυξης», τελευταίο σόου της οποίας ήταν ο καγκελάρης που χόρεψαν ο Αλ. Τσίπρας και η Όλγα Γεροβασίλη, τον Δεκαπενταύγουστο, στο Αθαμάνιο των Τζουμέρκων. Περιχαρής η τότε κυβερνητική εκπρόσωπος ανακοίνωσε την απεμπλοκή των έργων κεφαλής του Αχελώου μέσω της λειτουργίας του φράγματος Μεσοχώρας. Το έργο από τη μία έμβλημα του πολιτικού αμοραλισμού των κομμάτων, από την άλλη διαχρονικό σημείο συνάντησης των κινημάτων ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των υδάτινων πόρων, όλων όσοι αγωνίζονται για την αξιοπρέπεια της ορεινής Ελλάδας, για μια αντιστροφή προοπτικής για ανήκουμε εμείς στη φύση και όχι αυτή σε εμάς.

Η έμφαση που δίνουμε στην προστασία των ορεινών οικοσυστημάτων σχετίζεται με την οικολογική τους αξία: βουνά, κορυφές, δάση αποτελούν κομβικά σημεία για τον υδρολογικό κύκλο κατακρατώντας ποσότητες νερού και αποτρέποντας τις πλημμύρες. Οι Κινέζοι, το 1000 π.Χ. έλεγαν ότι «όποιος κυβερνά τα βουνά κυβερνά και τα ποτάμια», ενώ «τα πράσινα βουνά δίνουν συνεχή και καθαρά νερά».

Τοπικά παραδείγματα

Στο ίδιο μοτίβο με τον Αχελώο σχεδιάστηκαν το μεγάλο υδροηλεκτρικό έργο στον Άγιο Νικόλαο του Αράχθου, το οποίο ακύρωσε το κίνημα πολιτών, η εκτροπή των νερών του Αώου από τη Βωβούσα, στην καρδιά του εθνικού πάρκου της βόρειας Πίνδου προς την λίμνη Παμβώτιδα. Ενώ αντίστοιχες μεταφορές νερού – πόσιμου αυτή τη φορά – σχεδιάζονται από τον αμάραντο της Κόνιτσας προς τα Γιάννενα ή από την Υλίκη είτε προς τον Ασωπό

είτε προς την Εύβοια, ώστε να αντιμετωπιστεί η ρύπανση των υπόγειων νερών στη Μεσσαπία από το εξασθενές χρώμιο για την οποία ενοχοποιείται η εξορυκτική δραστηριότητα της ΛΑΡΚΟ. Η εξόρυξη χρυσού στη Χαλκιδική αποτελεί τον υπ' αριθμόν ένα κίνδυνο για τα νερά της περιοχής, ενώ αντίστοιχες επιπτώσεις στο οικοσύστημα θα προκαλέσει τυχόν εξόρυξη πετρελαίου στην Ήπειρο. Να προσθέσουμε τις πιέσεις που θα δεχθεί το νερό σε περίπτωση που προχωρήσουν οι σχεδιασμοί για γήπεδα γκολφ σε άνυδρες περιοχές όπως η Κρήτη, την αρπαγή του νερού από τον μεγαλοεφοπλιστή Κωνσταντακόπουλο στην Πύλο (Costa Navarino), τη μάχη των κατοίκων του Πηλίου ώστε να μην αρπάξει ο δήμος Βόλου το νερό τους, μέσω της υπερχλωρίωσης.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στη σχέση νερού και γεωργίας. Η γεωργία καταναλώνει το μεγαλύτερο μέρος των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων στον πλανήτη (το πόσιμο νερό στον πλανήτη είναι μόλις 3 % του συνολικού).

Όπως επισημαίνει ο βιοκαλλιεργητής Αποστόλης Σέληνας, το νερό (ο τρόπος χρήσης του, η ποιότητά του, η ποσότητά του, ο κύκλος του μέσα στη φύση) είναι ο αυτόπτης μάρτυρας της καπιταλιστικής ανάπτυξης (το ίδιο μοντέλο χρησιμοποιούσε και το σοβιετικό μοντέλο).

Υπερταμείο και CETA, νέες απειλές

Η ένταξη της ΕΥΔΑΠ και της ΕΥΑΘ στο υπερταμείο (Ελληνική Εταιρία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε.) δημιουργεί νέα δεδομένα. Το κυβερνητικό επιχείρημα, το οποίο συνοδεύτηκε από τον πολιτικό κρετινισμό του κ. Τσακαλώτου «πως όσο είμαστε εμείς στην κυβέρνηση δεν πρόκειται να πωληθεί το νερό», δεν ευσταθεί. Μπορεί το νερό να μην εκποιείται, ωστόσο, η συνέργεια με τον ιδιωτικό τομέα αποτελεί μια μορφή έμμεσης ιδιωτικοποίησης, μέσω της λογικής ΣΔΙΤ (Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα). Το υπερταμείο ελέγχεται αποκλειστικά από τους διεθνείς τοκογλύφους, ενώ η πρόσβαση που αποκτά ένας ιδιώτης μέσω ΣΔΙΤ στη διαχείριση ή στη διοίκηση, στην ουσία σημαίνει ότι απεμπολείται κάθε δυνατότητα σχεδιασμού με

κοινωνικό έλεγχο, σχεδιασμού που να ξεκινά από την αντίληψη ότι κανείς δεν πρέπει να στερείται την πρόσβαση στο νερό επειδή λ.χ. δεν έχει να πληρώσει. Στόχος τους είναι, όπως στην περίπτωση της πώλησης του 17% του ΑΔΜΗΕ-ΔΕΗ, να εκχωρήσουν τους καταναλωτές – πελάτες, όλους εμάς, στα χέρια των πολυεθνικών, οι οποίες μετατρέπονται σε ιδιοκτήτες του κοινού αγαθού. Όπου ιδιωτικοποιήθηκε το νερό στην Ευρώπη, η ποιότητα κατρακύλησε, η ποσότητα περιορίστηκε, η τιμή εκτινάχτηκε και οι κοινωνίες προσπαθούν να βρουν τρόπο να επαναφέρουν τις εταιρίες αυτές υπό δημόσιο ή αυτοδιοικητικό έλεγχο.

Πριν την ένταξη στο υπερταμείο, το ΥΠΕΚΑ έθεσε σε διαβούλευση υπουργική απόφαση περί κοστολόγησης / τιμολόγησης των «υπηρεσιών ύδατος». Συνοπτικά, με την απόφαση αυτή: οι καταναλωτές καλούνται να ξαναπληρώσουν για έργα υποδομών τα οποία ήδη μέσα από την φορολογία έχουν ήδη πληρώσει, ενώ καλούνται να πληρώσουν τα κέρδη των υπερβολάβων που λυμάνονται τις υπηρεσίες αφού μες το λειτουργικό κόστος συνυπολογίζεται και το «κόστος σύναψης συμβάσεων παροχής υπηρεσιών με τρίτους».

Ανυπολόγιστες συνέπειες μπορεί να έχει για το νερό η εφαρμογή της συνθήκης CETA – Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου μεταξύ ΕΕ και Καναδά (CETA), παρότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει τονίσει ότι το νερό θα εξαιρεθεί από την συνθήκη. Η οργάνωση Food & Water Europe σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κίνημα για το νερό (European Water Movement) δημοσίευσε πριν λίγο καιρό έναν σύντομο οδηγό. Στη συνθήκη περιλαμβάνεται διάταξη, γραμμένη σε ακραιφνώς νομική γλώσσα, σύμφωνα προς την οποία: «... το νερό, στην φυσική του κατάσταση ... δεν είναι προϊόν ούτε εμπόρευμα ... Κατά συνέπεια τα κεφάλαια [της Συνθήκης] που διέπουν το νερό σ' αυτήν την κατάσταση είναι τα 22 (Εμπόριο και Αειφόρος Ανάπτυξη) και 24 (Εμπόριο και περιβάλλον)». Το θέμα είναι πως όλες σχεδόν οι χρήσεις του νερού (ύδρευση, αποχέτευση, άρδευση) αφορούν σ' αυτό εξηγμένο από την φυσική του θέση, πράγμα που εύκολα μπορεί να οδηγήσει στην θεώρησή του ως προϊόντος το οποίο, ως εμπορεύσιμο, υπάγεται σαφώς στις

διατάξεις της CETA.

Προτάσεις

Όπως αναφέραμε στην αρχή, το νερό είναι κοινό αγαθό, δεν είναι ιδιοκτησία κανενός. Είναι πρώτη κοινωνική, δημοκρατική και φυσική αναγκαιότητα. Μία χρήσιμη έννοια για προσεγγίσουμε την κοινωνική διαχείριση του νερού είναι η έννοια της επικαρπίας. Σε πολλές πρωτόγονες κοινότητες η επικαρπία και όχι η ιδιοκτησία προσανατόλιζαν τα άτομα στη διαθεσιμότητα των εργαλείων και των πλουτοπαραγωγικών πόρων, μας πληροφορεί ο θεμελιωτής της ριζοσπαστικής κοινωνικής οικολογίας, Μάρεϋ Μπούκτσιν (Murray Bookchin) με την Σίβα να προσθέτει ότι το νερό μπορεί να χρησιμοποιηθεί, αλλά όχι να γίνει κτήμα. Στο πώς θα χρησιμοποιηθεί λόγο έχει μόνον η κοινωνία μέσα από ελεύθερες αμεσοδημοκρατικές συνελεύσεις πολιτών, στο χωριό, την περιφέρεια, την γειτονιά, την πόλη, όχι οι εξουσιαστικές ελίτ της διαπλοκής του κράτους και του κεφαλαίου. **Ιδιωτικοποίηση του νερού σημαίνει και ιδιωτικοποίηση της σφαίρας λήψης αποφάσεων, σε ένα κλειστό κλαμπ «ειδικών» της κερδίας αγοράς.**

- Επαναφορά των υδάτων στη φυσική τους κατάσταση (το δίκαιο του νερού) με προστασία του υδρολογικού κύκλου. Είναι υπόθεση όλων, για αυτό και χρειάζεται άπλωμα του αγώνα, των δραστηριοτήτων και των προτάσεών μας σε όλη την κοινωνία.
- Ακύρωση όλων των σχεδίων μεταφοράς νερού είτε πόσιμου είτε επιφανειακού.
- Έλεγχος των βιομηχανικών γεωτρήσεων.
- Σε πρώτη φάση γενναία φορολόγηση των εταιρειών εμφιάλωσης νερού.
- Προσωπική αντίσταση στην κουλτούρα του εμφιαλωμένου που προκαλεί ρύπανση μέσω της πλαστικής συσκευασίας και βήματα αποκατάστασης της ποιότητας του νερού της βρύσης.

- Αποχαρακτηρισμός περιοχών από μεταλλευτικές ζώνες.
- Πολιτικές μείωσης της υπερκατανάλωσης σε πόλη, βιομηχανία, εντατική γεωργία με αλλαγή των υδροβόρων καλλιεργειών και υιοθέτηση μεθόδων όπως η σταγδην ύδρευση.
- Ενίσχυση του ρόλου του ΙΓΜΕ με κοινωνική συμμετοχή.
- Όχι άλλο γκαζόν στις πόλεις.
- Μικρά υδροηλεκτρικά – επαναφορά του ορίου των 5 MW. Στη χώρα μας ήταν αρχικά 5 MW, έγινε αργότερα 10 MW και σήμερα είναι 15 MW, πολύ μεγαλύτερο από ό,τι ισχύει στην ΕΕ. Κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών που εκμεταλλεύονται τη φυσική ροή του νερού.
- Μετασχηματισμός των ΕΥΔΑΠ, ΕΥΑΘ, ΔΕΥΑ σε κοινωνικούς συνεταιρισμούς νερού με συλλογική διαχείριση μέσω κοινωνικού ελέγχου με δημοκρατική λειτουργία και σε μη κερδοσκοπική βάση.
- Καμία διανομή μερισμάτων στους μετόχους ΕΥΔΑΠ, ΕΥΑΘ, αλλά επανεπένδυση των πλεονασμάτων για την αποκατάσταση των δικτύων διανομής και των υποδομών με χρηματοδότηση περιβαλλοντικών έργων για αποκατάσταση οικοσυστημάτων και έργων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
- Αποφασιστικό όργανο οι κατά τόπους δημοτικές – περιφερειακές γενικές συνελεύσεις εργαζομένων και πολιτών (π.χ. κληρωτοί πολίτες μέσω κληρωτίδας).

Πηγές:

Πανελλαδική Κίνηση
 Ενάντια στην Εκτροπή του Αχελώου: aheloos.blogspot.com
 Πρωτοβουλία για τη μη ιδιωτικοποίηση του νερού στην
 Ελλάδα: www.savegreekwater.org
 Κίνηση Κατοίκων Πηλίου και Βόλου για το
 Νερό: watervolo.blogspot.com